

Ціна 2.50 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Вол. XXXVI

ТРАВЕНЬ — 1985 — МАЙ

№ 423

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI

Box 235
ETOBICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V3

Tel.: (416) 621-2605

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: Can. dol. 18.00 кан. дол.
U.S.A.: U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ:

Can. dol. 21.00 кан. дол.
AVIO — Can. dol. 30.00 кан. дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia
Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A. — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevsykyj, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Diyak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:

Тандер Бей:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор
Редколегія: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Карпо Рогов-
ський.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Петро Косенко, Т. Матвієнко — СОНЕТИ	1
І. Бондарчук, Клавдія Фольц — ПОЕЗІЇ	2
Ф. Миколаєнко — ДОЛЯ СКИТАЛЬСЬКА	2
Ю. Міщенко — АМЕРИКАНЦІ ПІД ПОЛТАВОЮ	8
Андрій Глинін — БОРИС ЛЕВИЦЬКИЙ — ФАВОРИТ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРАЦІ	10
Володимир Мошинський — ФРАГМЕНТИ З МОГО ЖИТТЯ (II)	13
Марта Гарнавська — В ДОРОЗІ НА ЗАЛЬЦБУРГ І ДУБРОВНИК	15
Олександра Ю. Копач — НИКИФОР У ПОЕЗІЇ СУЧАСНИКІВ	20
Єжи Гарасимовіч — ТРИПТИХ НИКИФОРОВІ З КРИНИЦІ, ЗНАЙДЕНИЙ	21
Яків Гудемчук — НИКИФОР. СУВЕНІР	22
О. Куленко — ЧАРІВНИЦЯ КЛЯВІШІВ	23
Михайло Гава — ТОРОНТО ВШАНУВАЛО КОРИФЕЙВ	24
Христина Шерман — БРАВО ФІЯЛПІ	25
Данило Міршук — ЛИСТ ГОЛОВІ Т-ВА ЄВРЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ Я. СУСЛЕНСЬКОМУ	26
Ада Мушинська — СВЕКРУШИНЕ ПРИВІТАН- НЯ. ВИБИРАЄМОСЬ В ГОСТІ (гуморески)	29
Євген Гаран — ПЕРЕТВОРЕННЯ У ТВАРИН	30
А. Л-ський, Ю. Соловій — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	31

На першій сторінці обкладинки — Юрій Павлович.
РІЗЬБА В ДЕРЕВІ, 1982.

Ця гармонійно оформлена й стилізована компо-
зиція нашого закарпатського мистця здобула наго-
роду на Республіканській виставці.

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не
конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріалів редакція не повертає. • Редакція
не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати на-
діслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Петро КОСЕНКО

СОНЕТИ

НАЩАДКОВІ

Нащадку мій! Коли життєві вітрові
Не раз тебе в дугу безжалісно зігнуть,
Коли отруйлива щоденна каламуть
Зогидить без жалю твої найкращі мрії,

Коли літа твої крилаті молодії
В безплідній боротьбі даремно промайнуть,
Прийде прозріння час. Й твоя терниста путь,
І запал юности, і стоптані надії

Ти наче на долоню власну покладеш,
На все те глянеш, відчитаєш і збагнеш,
Що молодість тебе зелена ошукала,

А мудрости криниця — старість підвела:
Інакшим був би світ, щоб молодість все знала,
Були б інакші й ми, щоб старість все могла!

МОЯ ЕПІТАФІЯ

Прохожий! Зупинись і глянь на цю могилу —
Під нею спочиває пристрастей вулкан,
Що здуру спопелив від Бога свій талан
І сам упень згорів, неначе дрібка пилу.

Я завжди боронив людину слабосилу,
Не дбав про вигоди, гонори, чи гаман,
Ніколи не носив начальницький жупан,
Не кланявся на віку казенному кропилу.

Я жив для ближнього, болів прийдешнім днем,
Для спільного добра палав святим вогнем,
А став збиратися на лоно Авраама

Ніхто, сказати правду, навіть і не чхнув.
Отож, хоч ти схились над правнуком Адама
І чхни, мій друже так, щоб я тебе почув!

ВПЕРЕД!

Хвилюються, шумлять безмежні океани,
Тремтять і гнуться щогли наших каравел.
Ми йдем всліпу — ні Божих, ні людських
світел —

Лиш хмар потріпаних безкраї каравани.

Ми йдем і йдем вперед. Крізь штили й гурагани
Ми йдем у пошуках незнаних ще земель,
Та скільки вже ми перетнули паралель
Все морок і гладінь. Мовчать сумні Тріани.

А ми все йдем вперед! У нас все той же румб!
Ми переконані, як той дивак Колюмб,
Що лиш за обрієм ми знайдем, що шукаєм,

Бо лиш за обрієм ключі до таємниць!
Отож, вперед, вперед! Ми сміло направляєм
Біг наших каравел на спалахи зірниць!

Т. МАТВІЄНКО

НАВЧАННЯ

Ряди гіллястих чуд розвішали одержу
Густошовкових кіс, хвилястих і важких,
По ранених хребтах — прогналих і крихких,
Пустивши в повний рух цвітіння зеленомежу.

Непереможний хід гарячих днів таких
Із подивом щораз переживаю, стежу;
На мозку (полотні) свої думки мережу
У плетиві струмків незримих і вузьких.

Упертості, терпіння і молодости вчуся
В загрузлих цупко в ґрунт фонтанистих дерев:
Вчуваю моря гул і шторму дикий рев,
Як мислями за щось у творчості візьмуся.

Щось виправить, податъ: закреслить дугу
казку;
По-іншому сприйнять (хоч у ві сні) поразку.

ХОЧ УДОСВІТА ПРИСНИСЬ

Моєму батькові — присвячую

Я люблю
 ходити стежкою
 Між житами
 в сизу рань,
 Волошковою
 мережкою
 Плести думи
 сподівань.
 Мити ноги
 в росах дзеркальних
 Степового
 шпоришу,
 Голос піль,
 хлібами встелених,
 Талісманом
 я ношу.
 Білим шовком
 вишня димиться,
 Серце яблунь
 цвіт п'янить,
 Чорногуз
 на ножках-милицях
 Задивився
 у блакить.
 Шепіт верб
 ріка підслухує
 У обіймах
 осоки,
 Дід біленький
 в люльку дмухає,
 Тихо слідить
 поплавки.
 Ох ти, даль
 моя озорена,
 Ромашкова
 синя вись,
 Ти мені,
 трудами зморена,
 Хоч удосвіта
 приснишь...

Клавдія ФОЛЬЦ

АНАЛОГІЯ

Якийсь гудок сумний, далекий,
 До мене з вітром доліта.
 І журно так, ланцюг лелеків
 Над головою проліта...
 Гудок збудив забуті тіні
 Донецьких шахт, мозил, степів...
 В останній день на Батьківщині
 Такий самий ланцюг летів...

В травні цього року весь світ відзначатиме 40-ліття безумовної капітуляції нацистської Німеччини, що настала 8-го травня 1945 року й знаменувала початок кінця другої світової війни. Найгостріші дискусії з цього приводу ведуться від довшого часу в Західній Німеччині і їх почала коментувати вже не лише світова, але й українська еміграційна преса. Коментарі житаються між двома крайностями, що їх, може, найкраще символізує німецька візита президента Рональда Регена та заплановані відвідини нацистського воєнного цвинтаря з одного боку й кол. концетраційного табору — з другого боку.

Нас, очевидно, найбільше цікавить українська наукова точка погляду на ці справи, на жаль, такої досі немає. Надруковані нижче матеріали Ф. Миколаєнка і Ю. Міщенка кидають бодай трохи світла на складні причини, чому наші суспільствознавці не поспішають з висновками, які найвищий час зробити.

М. Дальний

Ф. МИКОЛАЄНКО

ДОЛЯ СКИТАЛЬСЬКА

(Спогад до 40-ліття від закінчення війни)

Сорок років — це навіть для історії значний відтинок часу, а для людини це щонайменше половина життєвого шляху.

Сорок років минуло, а на екрані пам'яті ніщо не стерлося з тих безталанних часів, коли весь світ святкував перемогу над злом, а те зло, лише під іншою маскою, розросталося, набиалося сили від випитої крові мільйонів жертв та грозило поглинути решту світу.

То було неабияке свято і тривало воно довше усіх святкувань. Стара Європа у молодечім екстазі просто дуріла! Навіть визволені американцями советські полонені справляли гучні передсмертні вакханалії. Ганяючи, мов скажені, відбраними силою у німців автами, удекорованими червоним ганчір'ям, вони підбирали подорожі де що трапилось: дівчат, курей, свиней, хатне устаткування, одяг і канистри метилового спирту. Все те гамузом вантажили на авта доки вже не було більше куди приткнути та звозили до таборів на пир. Деякі з дівчат пручалися (не так німкені, як наші), але ні сльози, ні благання не помагали. "Хатінь жіть — не сопотівляйся, блядь худая! Тебе немци больше нравлятьсь чем свої?" І як знайшовся між ними котрийсь гуманніший, що заступився за дівчину, тому грозила куля в лоб, або ніж у живіт. Від метилового спирту багато їх осліпло та оглухло, а щасливіші "давали дуба", уникаючи таким чином того, що їх чекало "на родіне".

Раділи навіть німці, бо хоч опинилися вони за дротами, їхня арійська кров уже не лилася за якусь несамовиту ідею.

Та найбільше свято було для молодих і не дуже молодих німкенів. Натерпілися вони в час війни; жили на півголодній пайці; усе що звалось "ман" було змушене йти на фронт, за винятком кількох калік та ні до чого не придатних старців. З чужинецькими рабами було заборонено під загрозою кацету мати будьякі романси чи приязнь. Хоч багато німкенів були готові ризикувати своїм життям, але не багатьом з них щастило знайти партнера, бо кому хотілося йти на шибеницю за поцілунок німкені?

А тепер ось вони мали до вибору скільки завгодно білих, чорношкірих, червоношкірих та з різними відтінками американців та ще й діставали від них шоколяду, алькоголь, каву, цигарки, нельонові панчохи й "пентигози"... Взагалі — чого душа забажала!

Якось, прогулюючись в Брехтесгаденському парку (в Баварії) я почув дитячий плач та й поспішив у тому напрямку. Скоро натрапив на візочок, в якому, мало не роздираючись, верещало дитя. Розглядаюся довкола — де ж та мати? Аж бачу, на віддалі трьох метрів кущ гойдається, а з-під нього стирчить пара жіночих ніг. Зжалівся я над малям та й почав той візок колихати. Колишу й приказую: "Ціть, Фрицику, мутерхен шоколяди принесе, нагодує; виростеш великий, лебенсраум здобуватимеш, може й Рітеркройц дістанеш, або хоч дерев'яний хрест десь у чужім степу..."

"Фрицик" ніби зрозумів, перестав плакати, посміхнувся, потім, суворо на мене подивившись, відвернувся.

Пішов я далі. Мені назустріч ішов чорний американець, тримаючи на одній руці біляве дівчатко, а другою тримав за руку молоду й дуже вродливу блондинку, певно маму, а може сестру малої. Ідуть і розглядаються довкола. Розглядаюся і я, і бачу майже кожен кущ у парку тремтить... Сплюнувши, я подався в поле, щоб там насамоті обдумати свої пляни на майбутнє.

Але й там я був непотрібним свідком людського щастя, хоч ніхто на мене не звертав уваги — ніби й не помічали моєї присутності.

Вернувшись до табору (до того ж таки табору, де мене тримали німці за колючими дротами), я не відразу зорієнтувався чому там така метушня. Американці й "андерсаки" (польські вояки) з багнетами напоготові поспішно напихали бувших полонених у вантажні військові авта й везли геть. Скінчилося свято... Скінчилася короткотривала волецька.. І заки я второпав, що діялось — сам очутися в авті і відразу ж відчув гостру природню потребу. На щастя, я трохи вмів по-польському і почав просити поляка щоб мене відпустив. Той, кивнувши головою, сказав "вилітай".

Зіскочивши з авта, я подався, як сірій долиною, попри вбиральню і далі геть з табору. Позаду пролунав постріл (мабуть стріляв той са-

мий андерсак, але не хотів влучити), та я не оглядався, лише приспішив свій біг. Уже на безпечній віддалі. Я оглянувся, чи ніхто не гнався і, відчувши безпеку, впав у траву...

Останнє авто від'їхало й запанувала тиша. Зачекавши ще з пів години, я вернувся до табору та заходився прати свою сорочку, яка аж парувала від поту. Аж тут над'їхав джип з двома американцями. Один з них запитав мене польською мовою, що я тут роблю і хто я такий. Я сказав, що я поляк, якого совети забрали до війська і перебував я між советськими полоненими, а тепер тут сам і збираюся завтра йти до польського комітету. Мій співбесідник приобіцяв привезти мені вечерю, але я більше його не бачив.

Довелося вмотитися спати на голодний шлунок. Власне, тої ночі я майже не спав. Нерви? Не знаю, мені все було байдуже, але спати не міг. Десь коло півночі я трохи здрімнув, але мене скоро розбудив п'яний американець з лихтарем в руці. Я відкрив очі, але сліпуче проміння змусило мене закрити обличчя руками.

— Гавбавав! — привітався п'яний.

— Іх ферштее ніхт, — відповів я йому.

— Ю'р джермен?

— Найн, іх бін поле. Поляк.

— А, поляк! Гуд! Вери гуд! Сігарет, комрад?

Я подумав, що він просив у мене цигарку і похитуючи головою, подав негативний знак. Він вийняв з кишені пачку цигарок і довго вовтузився з нею доки нарешті видобув цигарку й закурих. Потім віддав мені честь і поплуганився геть, наспівуючи якийсь марш. Я з полегшенням зідхнув, але спати не міг — усе сподівався, що когось іще принесе нечиста сила. Заснув я аж на світанку, та невдовзі розбудив мене гамір надворі.

З тривогою в душі я вслухався у людські голоси, але нічогосінько не міг второпати. Мова цілком незрозуміла. Може, думаю, якісь киргизи прибули і звідси мене визволити? Обережно вгледяю у вікно і бачу мадярських кіннотчиків. Їхні офіцери ще мали шаблі й пістолі і їх ніхто не охороняв. Це ті, що програли війну, думаю, а я виграв і мушу їх ще й тепер боятись. Чим доля не жартує... Нема ради — треба утікати. Згортаючи ковдру, я удрів на підлозі кілька цигарок розгублених п'яним американцем, позбирав їх і відразу запалив одну. Від сильної цигарки мені аж світ пішов обертом! На столі лежав черствий кусок хліба, який я теж підібрав і зжував його по дорозі до міста, де я вирішив шукати новий притулок.

Знайшлася цілком порожня кімната в одній з ушкоджених бомбами будівель, у якій я облюбував собі куточок. Але незабаром і там мене "викроїла" полька, що мешкала в сусідній кімнаті з італійцем, якого вона представила мені як свого чоловіка.

Пані Кася обдарувала мене брусом мила та рушником, а по туалеті запросила на сніданок.

Вона порадила мені піти до бургомістра та роздобути для себе якусь посвідку.

У ляндраті була велика черга, але рухалася досить швидко. Дивлюся, стоїть наш дядько з пишними підкрученими вусами. (Дядька впізнаєш у що б він не зодягнувся!) Підходжу, вітаюся, а він підскочив, як опечений:

— Іх нікс... Іх нікс хварштейн! — залебедів.

— Не бійтеся, дядю, — кажу йому, — я такий як і ви.

— А не дуриш?

— Ні, дядю, не дурю.

За якийсь час ми одержали посвідки без жодних клопотів. Тепер ми вже "посміттюхи" і новий приятель запросив мене на обід. Він був з Кубані, вище-середнього росту, з добрими сірими очима, сильним баритоном, чоловік років сорока-п'яти, на ім'я Тимоха. І мав він золоте серце. Не пройшло й двох годин від нашого знайомства, як він уже майже всиновив мене.

На віддалі якихось двісті метрів від станції стояв обгорілий вантажний потяг. В одному з уцілілих вагонів була дядькова "головна квартира", де він мешкав уже три тижні та встиг запастися всіляким домашнім устаткуванням та харчовими продуктами.

Усівшись біля столу накритого свіжою скатертиною, ми випили по чарці шнапсу за здоров'я всіх рідних та ближніх та за упокій убитих. Під час обіду дядько Тимоха оповідав мені про свої життєві пригоди, про свою родину та про станичників, що склали свої білі козацькі кості під сибірськими кам'яними глибами на будові Байкало-Амурської залізниці. Згадав він і про свого останнього співквартиранта у тому ж таки вагоні, якогось "руського лійтінанта", що обікрав дядька і вшився.

— Що ж він у вас украв? — питаю.

— Усі гроші забрав, сукин син, золоті часи і сребний посуд.

— А де ж ви того добра набрали?

— То ще в Італії, як партизани захопили квартиру шефа гестапо. Ми їх видтиля вибили й порядок навели. Німчур награвив, ну на тому світі йому те не нужно. Осталось усе на произвол.

— То ви в Шкура служили?

— А де б же? Разом з молодшим сином. Погиб бідняга в бою з партизанами... А старший у Сибірі сконав...

По щоках дядька Тимохи скотилися дві великі сльози. На якийсь час у вагоні запанувала тиша. Потім ми ще випили і розмова поступово ожила. На моє прохання він сказав, що по-батькові його величають Андрійович, а прізвище Мохня, але просив щоб називав я його дядьком. Так, каже, рідніше, бо з його рідні, мабуть, нікого в живих не лишилось.

Уже темніло і, підпивши, я почав було куняти. Дядько, як рідна мати, уместив мене в ліжко і я скоро заснув. Снилось мені, що їду потягом понад озером Байкал. У вагоні лиш я та якась циганка, що не то співала, не то щось говорила, але через ритмічний стукіт коліс, я нічого не міг

зрозуміти. За вікном по правій стороні була кам'яна стіна, а зліва — понадстометровий обрив у саме озеро. Потяг перехняпився і вже мав летіти в прірву!

Я підхопився і в темряві не міг відразу зрозуміти чи то був сон, чи дійсність. Колеса ритмічно постукували, наш вагон кудись мчав. Засвітив я свічку. Бачу, дядько спить злігши на стіл. Відсунувши трохи двері, дивлюся на зорі — їдемо на схід.

— Дядю, дядечку! — гукаю. — Нас везуть на схід! Не інакше як репарацію советам!

— Та невже?

— Погляньте самі! Он Великий Віз! Упоперек нам Чумацький Шлях...

— О, Боже! — перехрестившись, благально вигукнув дядько. — Що ж тепер нам робить?

— Давайте — кажу — скинемо пару торбин з харчами і будемо стрибати.

— Та як же кидати усе оце добро, що я з таким трудом настигав.

— Як будете живі, то ще настигаєте!

— А може поїзд десь стане?

— Певно що стане. Вам ще й руку подадуть у єжовій рукавиці, допоможуть злізти.

— Та хай їх халера возьме! Скільки я намучився стягаючи...

— Намучитесь ще й не так, якщо зараз не зіскочимо! Не даром мені Байкал снівся!

При згадці про Байкал дядько став рішучий та грізний, аж страшний.

— Не дождуть, гади! Живим мене вже не везуть! Повикидаю все, щоб сволоті й цурки моєї не досталось!

Широко розкривши двері, дядько почав швиряти речі, розлючений, мов тигр. Полетіли крісла, стіл, постіль...

Я почав його благати, щоб він не чіпав ліжка, бо потрапить під колеса... Але він розібрав (чи розірвав) ліжко й повикидав частини. Потім полетіли клунки. Він орудував так легко, що я лиш стояв розгублено спостерігаючи як діє неймовірна сила при відчутті загрози. На щастя нам, потяг на закруті сповілений хід.

— Готов? — спитав мене дядько і відразу скомандував — Прядай!

Я стрибнув і пообдирав собі долоні й коліно, але вважав себе щасливим. Дядько скотився клубком і навіть не пошкрябався.

— То вам, мабуть, не вперше з потяга стрибати — зауважив я.

— Це первий раз у житті, — запевнив дядько. Потім додав: — а з коня мені сотні раз доводилось прядати.

— Не пропала козацька слава, — кажу, — не перевелись нащадки запорожців!

— Пропало... — похитуючи головою сказав дядько Тимоха — Усе пропало...

Мовчки ми пішли вздовж залізниці на захід, розглядаючись за клунками. Ось натрапили на один з простиралами та занавісками. Я відірвав смугу з простирала й забинтував собі коліно, яке почало дуже щеміти, а дядько пішов назад шука-

ти клунки з харчами, які ми проминули не помітивши. Потім і я за ним пошкутильгав. Я перший нанюхав у кущі клуночок з вудженою свининою. Погукав дядька, який десь там вовтузився. Він з'явився з оберемком одягу, кинув мені те все й наказав переодягтись:

— Скидай з себе оту вонючу шкуру да вберись по-людському!

— Та нам треба поспішати, дядю. Ми ще не знаємо чи ми на советській зоні, чи на американській. Нам треба чим далі звідси доки стане розвиднятися.

— Ти не розговаруй, а щоб був мені готовий поки я вернуся!

З тим він пішов, але не назад, а вперед, на захід. Вертаючись з наволочками, він буркнув до мене, щоб я не барився, і пішов у протилежнім напрямку. Я вже був переодягнений як він вернувся. Наказав мені взяти клуночок і ми поспішили на захід. Ми ще зупинилися біля тих простирал та поробили з них "мотузки", щоб можна було клуночки нести за плечима. Довелося також усе перепакувати. Залишки дядько відтягнув за кущі.

Чуємо автомобільний гул і людські голоси. Все те зближалось. Певно, десь близько залізницю пересікав автобан. Ми завмерли, слухаємо. Уже цілком близько один голос затягнув — "Ех пад звьоздамі балканські". Інші підхопили. Дядько спокійно вийняв з-за пазухи револьвер і простягнув його мені. Лежимо. Слухаємо. Смерть на колесах, як скоро наблизилась, так і віддалилась, але чи пощастить нам вирватись з її лабет???

Зірвавшись, ми якийсь час бігли бігом, пересікли автобан і я не відчував ніякого болю. Але, як ми стали передихнути, я відчув у нозі несамопитий біль.

— Мабуть вам, Дядечку, доведеться мене тут лишити, — кажу.

— Не болтай єрунди. Підеш, як святий! Бігом побіжиш!

— Рад би, Дядю, але ногою ступить не можу.

Він наказав мені розв'язати коліно, вийняв плящину рому й вилив половину на рану, а решту ми допили.

— Загоїться, як на собаці, — запевнив дядько. — Ти мабуть за всю войну й порошу не нюхав. Няньки тут тобі немає! Вставай, підемо! Да не забудь пистоль — ще може пригодиться. Чи, може, вже згубив?

— Ні, не згубив, — відповів я, спиняючись на ноги.

Минули ми якесь містечко, але на живу душу не натрапили. Ще пройшли може з п'ять кілометрів і почало світати. Ми зауважили дорогу, що проходила паралельно з залізницею, а перед нами може за якихось триста метрів починався лісок, куди ми й поспішили. Вибрали там собі місце, щоб видно було дорогу й усілися снідати. Кілька хвилин пізніше на дорозі з'явився американський джип — їхав у західнім керунку. Я радісно гукнув:

— Дядю, американці!

— Сиди тихо, дурак! Совети тоже такими машинами їздять.

Але джип був американський, з білими зірками, і їхав ним американський вояк. Блиснула надія, але певности ще не було, бо один вояк американський міг бути й у советській зоні.

Аж ось на велосипеді їде дівчина. Я вибіг на дорогу їй навперейми й зупинив її. Вибачився, що може налякав її та запитав чия тут зона. Вона пояснила, що зона американська, але советчики тут роз'єджають, як у себе вдома.

Ми з дядьком пару годин перепочили й рушили вже по асфальтовій дорозі. Після відпочинку нога боліла, але поступово я до того звикав. Ми вирішили, що підемо через Мюнхен до швейцарського кордону, де має бути прохід через Альпи у Швейцарію.

Так ми мандрували кілька днів. Наші клуночки з кожним днем ставали легші аж доки цілком спорожніли, за винятком одного. Кілька разів нас затримувала американська польова жандармерія, але переконавшись, що ми не німці, пропускала. Аж ось ми натрапили на цілий кордон жандармерії. Один із жандармів, підступивши до мене, сердито забубнів:

— Вакенвокенблокенвей!

— Айдоно — відповів я, вичерпуючи на тому увесь свій американський лексикон, що мало означати "Я не розумію".

— Пакенджекентракенрекен!

— Айдоно...

— Гавбавпес?

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Дорогі читачі "Нових днів"!

Перевірте точність Вашої адреси і реченець передплати.

Якщо в цьому числі журналу біля Вашої адреси не зазначено щонайменше "травень 85" (латинкою), — це означає, що Ви вже стали боржником.

Справжній передплатник той, хто вплачує однорічну передплату кілька тижнів перед реченцем, який зазначений біля його адреси.

В березні ц. р. ми вислали пригадку читачам, в яких була залежність за журнал до грудня 1984 включно. Дякуємо всім тим, що вже відгукнулися і вирівняли свою заборгованість. На відгук інших ще чекаємо.

Після 30 червня 1985 будемо приневолені припинити висилку журналу для тих боржників, що до того часу не відгукнуться.

Деякі читачі досі листуються на стару адресу нашого Видавництва. Скоро поштовий уряд буде повертати таке листування. Наша вірна адреса виразно подана на другій сторінці обкладинки.

**ЯКІСНІ ПЕРЕКЛАДИ НА УКРАЇНСЬКУ,
РОСІЙСЬКУ І АНГЛІЙСЬКУ МОВУ І НАВПАКИ**

**виконує
пані МАТІЯШ, тел. 763 3427 (в Торонто)**

Я здвигнув плечима.

— Генде гок!

Я підніс руки вгору. Він, обкрутивши мене, ізрвав торбину й обшарив мене. Те саме зробив інший з дядьком Тимохою. Потім обох нас запхали в авто і повезли. Добре, що ми позбулися зброї відразу після першої затримки жандармами, подумав я. Може ж таки й цим разом нам доля усміхнеться. Ці американці якісь кумедні — їх зовсім не страшно. Ні тіні німецької жандармерії, або советського Н.К.В.Д.

Була вже вечірня пора. Нас привезли в якесь містечко, в комендантуру й замкнули за ґрати.

Ні, мабуть це не комедія. У всякому разі не нам доведеться сміятись. Може віддадуть советам? Сидимо. Журимось. Згодом з'явився сержант і запитав нас по-німецьки, якої ми національності. Одержавши відповідь, пішов геть, а натомість прибув вояк, що саяк-так мимрив по-українському.

— Сцо ви тутки робите? — запитав.

— Сидимо, як бачите, і не знаємо защо, — відповів я.

— А для сцо ви вандеруєте на гайвей?

Не зрозумівши запитання, ми з дядьком переглянулись і здвигнули плечима.

— Вам треба їхати до дім, — там робота на вас чекає.

— Ми не хочемо додому, — заявили ми в один голос. — Ми хочемо до Америки.

— Думаєте в Америці працювати не треба? Там треба працювати дуже тязко, бо будеш голоден.

— А в советів як тязко не працюй, всеодно будеш голоден, — заявив я.

— Не слугай фашіст пропаганда, — заперечив американець. — Так тепер навет у капіталістів не є.

— А в комуністів так завжди було й буде. Ми те з газет не вчитали, — ми там жили і добре знаєм!

Дядько сидів тихо та все посмикував мене за рукав, щоб я з дурнем не сперечався, але я тільки й надіявся, що може пощастить дурня перекопати, бо інакше віддадуть нас большеві.

— А цого ви не виберете инський ур'яд, як вам той си не подоба? — прискипувався далі американець.

— Піді й скажи, що тобі уряд не подобається і тебе на місці розстріляють.

— То бандитів стріляють! Як ви не бандити, то вам си бояти нема кого. Я тера йду казати комендантови, аби вас везли в Росію.

— Бог з тобою, брате, — почав його благодати дядько Тимоха. — Хіба в тебе душі немає?

Американець пішов геть, а дядько нарікав на мене, що я язык розпустив. Тепер, каже, нам кришка. Я мовчав, бо всяке виправдання могло лиш довести до суперечки. Звертаючись до вартового, я запитав, чи він розуміє по-німецькому, або по-польському.

Відповідь була коротка — "Но".

Відтак я запитував усіх прохожих вояків і всі

давали ту саму відповідь. Аж ось один відповів запитанням:

— Вос волен зі?

— Ми хочемо вияснити наше положення.

— Геен зі слафен.

О восьмій годині ранку вартовий нас повів умиватись, а потім у кантину снідати. Такого королівського сніданку ми ніколи в житті не їли і навіть не бачили: білий, як сніг, хліб з маслом, засмажений стейк, пара яєць з беконом та з ананасом, ананасовий сік, кава й бісквіти.

По сніданку вартовий нас випровадив за браму й сказав, щоб ми більше не блукали й не перешкождали рухові на автобані.

Ми здивовано посміхнулись, подякували вартовому й пішли.

Скоро ми довідались, що те містечко називалося Бад-Айбінг і в ньому є український комітет. Ще перед десятою ми прибули до комітету, в якому нас зустріла одна пані та звеліла нам зачекати надворі доки прийде пан Голова. Як ми пізніше довідались, то була "пані заступцева" (дружина заступника Голови) — жінка переломового віку, з худорлявим, густо напوماдjenим обличчям, намальованими високо на лобі бровами, рудими очима та з жовтим волоссям, що сіріло в проділі. Була вона дуже щупла й висока.

Десь перед одинадцятю з'явився пан Голова — справжній Лис Микита. Маленький, щупленький, з продовгастим обличчям, на якому найвиразніше виступали чорні-наваксовані англійські вусяки. З-під позолочених окулярів виглядали, мов гудзики, маленькі чорні оченята. Над усім тим сіяла велика лисина. Пан Голова звелів нам ще зачекати хвилю.

Прошло може з годину часу, а нас ніхто не гукав. Я постукав у двері раз і вдруге. Двері трохи відхилилися й, вистромивши свого довгого носика "пані заступцева" просичала:

— Пощо ви пукаєте? Пан Голова є зайнетий поважними справами, а ви йому перескаджете. Прийдіть по обіді!

Пішли ми з дядьком до річки, пообідали рештками наших запасів, полягали та й розбрелися увно кожен у своїм напрямку.

Перед першою ми знову біля комітету. Начальства ще не було. Десь о другій прибули панове "заступниця" й секретар. Яка разюча протилежність! Перший скидався на ведмедя; незграбний великан, дуже повільний, похмурий, але добродушний. Другий — молодик з вояцькою виправкою, красивий, як лялька, рухливий і самозакоханий. Він старався нас не помічати, а як зіткнулись наші погляди, його уста кривилися.

За двері вони нас не випрошували, але й не поспішали нам услужити. На моє прохання "пан заступця" відповів, що, на жаль, він нашої справи без Голови вирішити не може.

Нарешті з'явився пан Голова з невідлучною супутницею "пані заступцевою", яка там, очевидно, грала найголовнішу скрипку.

— Ци не моглибсьти, панове, прийти ввзавтра, або позавтру — відразу нам запропонувала

"пані заступцева" — бо сьогодні ми вас прийняти не зможемо.

Я до Голови:

— Пане Голово, будьте так добрі, зареєструйте нас — Вам те багато часу не забере, а ми не маємо де спати, до того ж і їсти нам щось треба.

— А де ви минулої ночі спали? Там можете переспатися й цієї ночі.

— Ми не тутешні, щойно утекли з советської зони.

— Так? А хто вас сюди післав звідтам!

— Та який би там дідько нас посилав! Ми ледве врятувались.

— А як вас пізнати, же ви не є большевицькі шпійони — втрутилася "пані заступцева".

— Ось подивіться в мій паспорт, — запропонував дядько Тимоха, — тут записано, що я був розкуркулений і в Сибірі був.

— А хто Вам той паспорт видав? — запитав пан Голова.

— Да хто ж, як не прокляте енкаведе.

— То ж як Вас енкаведе посилало і паспорт Вам видало, то хіба ж воно б написало, що Ви шпигун?

— А в кого ж я мог би цей паспорт узяти, голова твоя капуста, може в Пильсудського?

— Міську! — гістично заверещала "пані заступцева". — Та той хам тебе ображає! Заарештувати його негайно!

— Не переймайся, Крису, — заспокоїв її пан Голова, — вони не мають вихови, на те не варт зважати.

Я втрутився, пояснюючи, що паспорт виданий в тридцятьдев'ять років, коли ніхто ще не передбачав, що Вас і нас занесе сюди лиха година, і вбачати в тому паспорті якусь шпигунську аферу тепер, в оцім Комітеті — дорослим людям не пасує.

Пан Голова скипів! Почав доводити, що якраз у тридцятьдев'ять років совети окупували Західну Україну й засиляли туди шпигунів.

— Ходи, Санько, — тягнув мене за рукав дядько Тимоха. — Нехай їх пранці з'їдять!

— Ага! Утікаєте, шпики! Не на тих напоролися! — торжественно залепетіла "пані заступцева".

Дядько, сплюнувши, вийшов, а я все ще намагався порозумітися з єдинокровними братами й сестричкою.

— Майте, — кажу, — бодай трохи співчуття. Ви ж знаєте, що нас чекає як нас відправлять до советів.

— Абисьти сі навчили бодай вогорити по українські, то хтось би прийняв вас за українців — порадила пані.

— Дякую Вам за науку, без якої я досі успішно обходився і, як не дивно, але навіть ви мене розумієте.

— О, так! Ми вас добре розуміємо! Не є ми такі глупі, як вам сі здавало: знаймо хто ви й чого ви хочите!

— Пане Голово! — звернувся я до Голови, — Скажіть цій пані, щоб вона не вмішувалась не в

свої справи. Від неї, як від мухи, відчепитись неможливо.

— Уважайте на ваші слівця, пане, — попередив мене Голова. — Ми вам запрошення не висилали, то як вжеж ви тут знайшлися, то принаймні заховуйтеся культурно й не ображайте жінок.

— Я прийшов до вас по справі, а не для того щоб наді мною будь-хто глумився.

— Тут не є жадне енкаведе, — заперечив пан Голова, — з нікого тут не глум'яться. Не завертайте нам голови і не забирайте нам цінний час!

— О, ні! Тут не глумляться! Тут справжня любов до ближнього! Вам тільки влади бракує...

— Ви б краще забиралися звідси, щоб мені не кликати на вас поліцію. Ви ясно здаєте собі справу, що вас ми прийняти не можемо. Ми маємо зар'ядження від американців не приймати советських горожан.

— Так би ви й сказали і ми б відразу зрозуміли, що маємо справу з чужими слугами...

— Ми не служимо большевикам, не служили їм, так як ви, й не будемо служити. А ви йдіть далі їм служити!

— Хто при звичаївся вислужуватись, той служитиме будь-кому: австрійцям, мадярам, полякам, німцям, американцям, чи навіть москалям, бо йому собача доля подобається і він гордиться нею.

— Забирайтеся звідси, щоб Вашого смороду тут не було! — закричав пан Голова. Пан секретар, який досі не втручався, схопив мене за шию і виштурхнув за двері.

Дядько Тимоха чекав на мене на вулиці розмовляючи з якимсь новим співбесідником. Побачивши мене, він заптав:

— Ну як? Записали?

Я нічого не відповів.

— А мене на прошлой неділе зареєстрували, — заявив незнайомий.

Я поглянув на нього з недовір'ям.

— Не верішь? Вот, посмотри! — запевнив він мене, показуючи кілька виказок, а між ними й українську. — Я в трьох комітетах зареєстрован. Здесь етой дамочке нужно пару чулков подарить і всьо будет в порядке.

— А де я їй візьму тич "чулков", як у мене душа за пазухою, та й та ледве тримається?

— Ну нічево. Пайдьом в рускій комітет. Там примут.

Простягнув мені руку, він назвав себе — Митька Краснощоков. — Будем знакоми.

Я не міг стримати усмішку, бо чоловік з таким прізвиськом мав обличчя вкриті густим ластовинням, як сороче яйце.

— Митька каже, що в руському комітеті всіх приймають, — поінформував мене дядько Тимоха.

— Що з того, що приймають, як їх "на родіну вивезуть?

— А може й не вивезуть, — непевно сказав дядько.

— Та ж вивозять, не рахуючись з самогубством. Я ліпше в поляків щастя спробую.

— А ти думаєш поляки кращі галичан? То одна сатана.

— Дядя прав. Зачем тебе с німі связиваться?

— Не судить всіх людей по кількох недолугах — кажу. — Ми натрапили тут на осине гніздо, але це не значить, що всі галичани такі. Вас же, дядю, не галичани розкуркулювали! Падлюк ніде не бракує. А що вже тобі, Мітька, то ліпше нікого з чужих не осуджати, бо від брата не тільки чужі тікають, а й сам ти по світу тиняєшся, боїшся своїм у руки попастись.

— Ми завінілі..

— Я вірю, що ви "завінілі" і тут і там. А я нікому нічого не винен...

— Пайдьом, дядя. С нім нельзя гаварить толком. Їму поляки лучше своїх.

Дядько Тимоха подивився на мене благально й промовив:

— Ходи, Санько. Що буде — те й буде, та хоч будемо разом.

— Вибачте, дядю, але я туди не піду. Ліпше до циган пристану.

Попрощавшись з ними, я пішов шукати польський комітет. Дядько Тимоха мало не плакав прощаючись і з огірченням сказав:

— Я ж так і знав: приятелів багато, як їм є вигода, а як прийде біда, усі зрікаються.

Мені ті його слова вщипнули за серце, але відповісти на них не було як, бо вибору він не мав.

У польському комітеті мене привітала молода пані. Вона запровадила мене в бічну кімнату й звеліла там чекати. За кілька хвилин з'явився молодий поручник в англійській уніформі, з "когуціксом" на кашкеті. Привітавшись, він представився і, всівшись за бюрком, почав пильно приглядатися до якихось паперів. Я стояв перед ним очікуючи на його увагу. Зиркнувши на мене він сказав:

— Що ж пан стої, як х... на веселю? Нех се пан усьондзе!

Подякувавши, я сів і відчув як мені кров приливалася до обличчя, а серце ніби до горла підскакувало. Я мало не засипався при знайомстві: замість сказати Антон, як я плянував, сказав Олександр і вже схаменувшись, подав своє обране прізвище Свідзінські. Добре, що поручник не спішив мене допитувати і я мав час наскоро переробити свій плян. Моя новоспечена історія представлялася так:

Народжений я на Україні, в селі поблизу Києва. Батько мій був поляк, а мати українка. І хоч мене охрестили в православній церкві (бо косцюла там не було), я завжди почувався поляком, бо казав мені мій батько, що від батька поляка син може бути тільки поляк. Тому я прошу дуже прийняти мене до поляків.

Він запитав мене, звідки походив мій батько і я розгубився, бо, не сподіваючись такого запитання, я не знав, що відповісти. Я знав що в Польщі є Варшава й Краків, а більше нічого про Польщу не знав. Подумав я, що кожен прибулда заявляє, що він з Варшави; то щоб було хоч трохи правдоподібно, я сказав — з Кракова. Але й те мене підкосило. На запитання, коли мій

ЛЮДИ — ПОДІЇ — ЧАС

Ю. МІЩЕНКО

АМЕРИКАНЦІ ПІД ПОЛТАВОЮ

Після того, як Сполучені Штати Америки вступили у війну з Німеччиною та Японією в 1941 р., американські військові фахівці прийшли до думки, що і Німеччину, і Японію було б доцільно бити з літаків з двох боків, цебто і з території СРСР.

Вже на Тегранській конференції піднімалося це питання, але там воно не перетворилося у практичні заходи. Аж на початку лютого 1944 року посол США у Москві Гарріман поставив це питання на зустрічі зі Сталіном. Йшлося про те, щоби на території західної частини СРСР, вже звільненої від німецької окупації, США одержали шість авіаційних баз. Сталін погодився "у принципі" на цю пропозицію, але доручив Молотову та іншим своїм помічникам оформити цю справу.

Після довгих переговорів, СРСР погодився на організацію трьох баз — у Полтаві, Миргороді та у Пирятині. Але і Сталін і Молотов боялись

батько поселився на Україні, я сказав — перед першою війною.

— В тен час з тих строн еміграції до Росії не било — запевнив поручник, а потім, перейшовши на "общепонятний", запитав:

— Ти служіш у Власова?

— Не, панє поручніку! Пшисенгам Богу же не служилем!

Поручник посміхнувся й почав щось писати. Знову всміхаючись запитав мене, чи мого батька також Александром звали, чи Ніколаєм?

— Он се називал Влодзімеж, — без роздумування відповів я.

— Так вот, Александр Владіміровіч, возьміте ету записку і предявіте ёю коменданту лагеря. Он вас устроїт на квартиру.

Він потис мені руку та побажав усього найкращого.

Кілька днів пізніше пішов я до російського табору розшукувати дядька Тимоху. Але табір був порожній. На мої розпитування німці здвигали плечима — нічого, мовляв, не знаємо. Нарешті одна дівчинка, років десяти, сказала, що американські солдати усіх вивезли, але вона не знає куди.

Засмутившись, я пішов понад річку, а в голові моїй невідступно свердлила жахлива думка про долю мого вірного друга — дядю Тимоху. Скільки добрих згорьованих сердець, скільки буйних козацьких голів тліє по всіх усядах від Тихого океану й до Атлантики, від вічної мерзлоти на півночі й до гарячих пісків Центральної Азії та до Середземного моря!

ЧОМУ?

американських старшин та вояків, які силою обставин мали б якісь контакти з вояками та цивільним населенням СРСР. Врешті дійшли до згоди допустити 1200 чол. американського персоналу баз. Амеріякні настоювали на 2200, але СРСР обіцяв на всі роботи, які не вимагали спеціалізації, постачати свій персонал. Частина американського персоналу вже була підвезена, але сиділа в Ірані і дожидала перепусток.

Звичайно, що ні в Полтаві, ні в Миргороді чи Пирятині обладнаних баз не було, та ще й таких, щоби з них могли стартувати великі американські бомбовози — фортеці. Отже, крім різного удосконаленого комунікаційного обладнання, треба було доставити із США на ці бази вже раніш зроблені спеціальні важкі стартові мати — доріжки. Було літо, постійних житлових споруд не влаштовували, а вживали брезентові, які вповні захищали від дощу й вітру. Літаків-бомбовиків мало бути 2,500. Коли зайшла мова про захист аеродромів з повітря, то представники СРСР заявили, що весь захист вони беруть на себе й гарантують його повне забезпечення.

Прошло більш ніж 4 місяці, поки перші з'єднання американських бомбовозів могли перелетіти з Англії до Полтави. Довелось доставити раніш різне необхідне обладнання, — пальне та оливу, трактори, тягачі, допоміжні літаки, великі й важкі сталеві мати-доріжки, запас бомб та набоїв. Нарешті, 21 червня 1944 року, о 3-ій год. дня, перші з'єднання в числі 73 летючих фортець-бомбовиків В-17, прилетіли з Англії й осіли на аеродромі Полтави. Посадивши літаки, заложили літаків пішли на відпочинок. Дехто з них розглядався за охороною літаків, але ні літаків винищувачів ні зенітної артилерії вони не побачили.

Ще американські літаки не встигли осісти, як німецька розвідка, якось довідалась і донесла у свій штаб про кількість та призначення цих з'єднань. Було негайно видано розпорядження організувати напад на летунські з'єднання на Полтавському аеродромі. Того ж дня, себто 21 червня, о 9 год. вечора, німецькі бомбовики вилетіли, навантажені 2-тис. кг. бомбами. Перелітаючи німецько-советський фронт, зустріли декілька радянських винищувачів. Наслідком зустрічі було те, що один з німецьких літаків вернувся пошкоджений, а один радянський винищувач загорівся й упав. Решта винищувачів розлетілися.

О годині 23.30 команда аеродрому у Потлаві одержала повідомлення про те, що кордон перелетіли німецькі важкі літаки й що вони взяли курс на південний схід. Вирішили на всякий випадок подати алярмовий сигнал. Потім прийшли ще й ще попередження. Про зенітну артилерію згадувати вже було пізно, виглядали літаків винищувачів, але їх також ніхто не повідомляв. Залога ховалася у вириті заздалегідь траншеї. О півночі німецькі літаки зблизилися до аеродрому. Облетіли його й не маючи жодного спротиву, почали бомбування. Небо було чисте, хмар не було. До того ще німецький літак облетів аеродром і кидав освітлюючих ракет. Умови бомбування були найкращими. Посипалися бомби. Німці ма-

ли нищити тільки літаки, споруджень не чіпати. Десь чулися вибухи зенітної артилерії, але шкоди німецьким літкам від того не було. Нарешті, бомбування припинилося й літаки взяли напрям на захід. Персонал бази почав вилазити з траншейного укриття й роздивлятися. Аеродром був охоплений вогнем, гасити який було нічим. Радянський комендант аеродрому полковник Пермінов, назбирав якусь кількість Полтавського населення, яке прибігло й намагався дрючками та іншими примітивними заходами збивати вогонь, але то нічого не давало. Втрати були великі. Та це й зрозуміло, бо ніщо не перешкоджало бомбуванню. На аеродромі було знищено й згоріло: 66 літаків-бомбовиків і 4 інших літаків; знищено або дуже пошкоджено 21 тракторів, тягачів та трейлерів; 60 звертків сталевих мат — доріжок; знищена вся комунікація та антени; згоріло 200.000 галонів 100 октанового пального для літаків і 253 галони оливи; знищено й згоріло 2.000 авіаційних бомб та інших зброєвих матеріалів, в т. ч. міни й набої для озброєння літаків.

У літаках згоріла або була понищена вся одежа та всі особисті речі літунів, які прилетіли на базу. Вони опинилися у безпорадному стані, бо запасної одежі на базі не було.

Кількість німецьких літаків, які провели цей напад, точно не була встановлена, подавали різні відомості від 50 до 220. Зенітна артилерія, яка стояла десь навкруги Полтави, ніби збила два німецьких літаки, але офіційого ствердження не було.

Командир німецького з'єднання на цей раз не схотів, або не мав можливості залетіти на Миргородський аеродром. Але наступної ночі він це зробив. Там він теж не зустрів жодного опору й Миргородський аеродром також був збомблений радикально. На аеродромі було збомблено й згоріло все заготовлене там пальне та бомбовий запас, в т. ч. 197.000 гальонів 100-октанового газоліну, 2500 — 80-октанового та 5585 звичайного газоліну; 372 гальони оливи та велика кількість бомбового запасу. Також німецькі літаки літали цілком вільно, перешкод не було.

Дехто з американських військовиків, висловлює думку, що така ситуація (відсутність повітряного забезпечення винищувачами) була створена навмисно, бо недалеко від Полтави було досить аеродромів на яких були наготові радянські винищувачі, але розпорядження про їхній виліт до Полтави чи до Миргороду їм ніхто не дав.

Ця подія у американській літературі військового характеру, зветься трагедією, але вона ні в США ні в СРСР не мала жадного розголосу. Причиною того є те, що ні президент США Рузвельт, ні його державний секретар не схотіли підняти цю ганебну справу перед радянським урядом. У наслідок протесту, мовляв, попускається вже налагоджені взаємини з СРСР, які протягом дальших подій можуть знадобитися. (Малося на увазі організацію таких же летунських баз на Далекому Сході проти Японії.)

І Рузвельт і Гопкінс Сталіна не знали і не розуміли. Вони зовсім не надавали значіння тому, що поставки СРСР по ленд-лізу (в борг) величезної кількості військових та стратегічних матеріалів, власне й дали можливість СРСР вести дальшу війну з Німеччиною. Навіть вже після війни, воєнки й старшини Червоної армії, згадували американські консерви "свинну тушенку", як манну небесну, так вона їм смакувала і фізично підтримувала.

Дальший розвиток йшов своїм шляхом. Німці відходили, залишаючи територію західних українських земель та польські землі. Населення тих земель зустрічало їх неприхильно, ставили їм спротив. Польська "армія крайова" під командуванням Бор-Коморовського підняла велике повстання у Варшаві, сподіваючись на допомогу радянської армії, фронт якої був близько. Бази американської авіації у Полтаві, Миргороді та Пирятині, хоч і не в повній силі також діяли й били німецьке фронтове запілля. Але Сталін почав виявляти своє незадоволення діями американської авіації. Американське командування настоювало на допомозі і військовим знаряддям і продуктами харчування Варшавського повстання, а Сталін цього не хотів, сподіваючись, що німці винищать патріотів-повстанців, які визнавали екзильний польський уряд у Лондоні. Сталін віз свій уряд на чолі з комуністом Мархлевським та свою адміністрацію для Польщі. Ці непорозуміння перекидалися й на взаємовідносини американських баз з радянським командуванням, яке вважало себе господарями баз. На звільнених від німців територіях, були табори полонених американських в більшості пілотів зі збитих літаків. Радянське командування й далі тримало їх як полонених. На цьому ґрунті виникало багато непорозумінь. Радянські коменданти баз дуже загострили порядок зносин гарнізонів баз з навколишнім населенням, що також викликало великі неприємності. Кухні й загалом харчування було у віданні радянської адміністрації й якість його погіршувалась. У Полтаві був випадок, коли американцям до обіду не дали масла. Масло було американське, одержане по ленд-лізу. Коли одного разу масла на обід не дали, один американський лейтенант родом з Техасу, приніс свій тексаський мотузок, й вмить обмотав ним рад. коменданта табору й обіцяв його наступний раз повісити. Звичайно, що такі взаємовідносини до добра довести не могли.

Отже поступово бази ліквідувалися. Деяке майно було вивезене через Мурманськ та Тегран, а деяке залишилося й вартість його приєдналася до загальної вартості ленд-лізу, за який, як виявилось пізніше, Радянський Союз нічого США не заплатив.

Дані для цієї статті взято переважно з цікавої книжки американського письменника і пілота Гленна В. Інфельда "The Poltava Affair: a Russian Warning, an American Tragedy". Macmillan, 1973. 237 p., illus.

Андрій ГЛИНІН

БОРИС ЛЕВИЦЬКИЙ – ФАВОРИТ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРАЦІ

Близький друг св. п. Бориса Васильовича Левицького — проф. д-р Богдан І. Осадчук 5-го листопада 1984 р. у своєму прощальному слові сказав, що хоч советологія, тобто західня наука про СРСР, — наука ще не окреслена, та св. п. Б. Левицький таки вже був видатним советологом, пильним дослідником, прикладом сердечного друга, людяности. Д-р Б. Осадчук знав Бориса Левицького ще з часів студій у Львівському університеті й розповів, як Оксану та Бориса студенти називали "Ромео і Джульєтта" за їхнє ніжне взаємне кохання. А як страшна хвороба прикувала Оксану — дружину Бориса до ліжка, то він, Борис Васильович, віддано присвятився протягом десятиріч пильнувати за недужою. І поховали св. п. Б. В. Левицького в Мюнхені в спільній могилі з св. п. Оксаною Левицькою.

Борис Левицький народився 19-го травня 1915 р. у Відні. У Львівському університеті він студіював філософію і в 1938 р. захистив диплом магістра. Поряд з Іваном Мітрінгою, Б. Левицький у кінці 1930-х рр. брав активну участь в українському студентському русі. Про той час Левицький залишив нотатку, що "Мітрінга був одним із найпопулярніших особистостей студентського життя 30-х років. Мітрінга (Сергій Орелюк) вніс великий вклад у перелом студентської думки. Під впливом Мітрінги молодь почала звертати увагу на справи конкретні; почався відхил від традиційного думання" ("УВ" ч. 3 за 15-го січня 1984 р.).

В роках 1936-1939 Б. Левицький був головним редактором газети "Нове село". З вибухом війни і розподілу Польщі Б. Левицький на еміграції мав бути головним редактором "Краківських вістей", але гітлерівці не допустили його на цю посаду. По окупації гітлерівцями України, під час творення Української Повстанської Армії Б. Левицький був уповноваженим від коменданта УПА Р. Шухевича (Т. Чупринки) для переговорів із представниками польської Армії Крайової — спільно вести збройну боротьбу проти окупантів України й Польщі. Та переговори було обірвано, — бо провід ОУН (р) наказав припинити будь-які переговори з поляками. Протоколи тих переговорів Б. Левицького з представниками АК оприлюднені в польській документації на еміграції. Загалом, за часи німецько-радянської війни також українці-емігранти випустили в світ деяку кількість своїх спогадів. Одні з тих спогадів Б. Левицький спростовує. Він у статті про "Вбивство сл. п. О. Сеніка-Грибінського і М. Сціборського" пише:

"У своїх спогадах Микола Климишин згадує тільки про свою зустріч із групою Мітрінги, свід-

ком якої був автор цих рядків ("В поході до волі", спомини, том I, Торонто, 1975 р., стор. 371). Поперше, неправда, що М. Климишин прибув до нас "припадково". Навпаки, він гордовито вийшов із чорного авта (яким користувався ще полк. Є. Коновалець), з опаскою "Ін дінсте дер Дойчен Вермахт" та пістолем при поясі. Озброєний був також водій авта. Нас було понад десять осіб із Східної та Західної України і ми разом з Мітрінгою творили групу, що з ОУН (б) не мала нічого спільного. М. Климишин не прийшов до нас випадково, але з дорученням, щоб ми йому підпорядкувалися та якнайскоріше включилися в похідні групи ОУН (б). Ми всі зареготали, а Мітрінга і Р. Паладійчук старалися йому вияснити, що співпраця між нами та ОУН (б) вже неможлива... Далі в тій же статті Б. Левицький пише: "Група Мітрінги довгий час була в Василькові. Були різні погляди щодо дальшої тактики. Ми запропонували бандерівцям добровільний "розкол" на базі поділу праці. Бандерівці мали б далі "проголошувати Україну" під німцями, а ми — інформувати населення про цілі нацистів на Україні. Спочатку ми отримали на це згоду. Вкортці прийшов до нас М. Климишин і попросив мене пройтися з ним в поле. Під час проходження він, між іншим, сказав: "Жодного "розламу" не дозволяється і вам забороняється будь-які пропагандивні акції проти німців"..."

В час німецько-совєтської війни Б. Левицький із І. Мітрінгою та іншими взяв участь у заснуванні Української Народньо-Демократичної Партії (1942 р.), а в 1945 р. він — у числі основоположників Української Револуційно-Демократичної Партії на еміграції; пізніше разом із І. Майстренком (помер у Мюнхені 18-го листопада 1984 р.) відійшов від УРДП, яку очолював І. П. Багрянний. У роках 1949-1956 Борис Васильович був співредактором часопису "Вперед" у Мюнхені.

Б. Левицький у 1948 р. засновує в Мюнхені дослідче бюро соціологічних орієнтацій у Радянському Союзі. Д-р Б. Осадчук у прощальному слові підкреслив, що Борис вибрав тяжкий шлях зв'язків з чужинцями — соціалістичний табір, пробитися в який дуже тяжко. Мало хто знає, що Б. Левицький був співпрацівником впливового західнонімецького повоєнного часопису "Зюддойче Цайтунг", подаючи туди свої статті під псевдом "Сікора". Також тісно співпрацював з євреями, поляками, чехами. Про це наголосив також у теплому слові прощання поляк Т. Подгурський — солідний співпрацівник і приятель сл. п. Бориса. Як науковий публіцист і сумлінний дослідник Б. Левицький старався саме в соціалістичних колах своїми працями якщо не розвіяти їхні сильні проросійські тенденції, то принаймні ті настрої послабити і таким чином збільшити кількість прихильників поневолення Москвою народом. Він став настільки відомим дослідником, що його в 1952 р. запросили на референта для справ СРСР в німецькій соціал-демократичній партії. Згодом він став науковим співпрацівником

"Дослідчої служби Східної Європи" в Дюссельдорфі. Знана також його досить впливова участь у різних міжнародних конференціях чи конгресах із внутрішніх проблем СРСР та його сателітів.

В Українському Вільному Університеті св. п. Б. Левицький був звичайним професором соціології факультету права і суспільно-економічних наук. Тут він тісно співпрацював із д-ром Б. Осадчуком, д-ром М. Воскобійником, інж. Ф. Гаєнком, д-ром В. Голубничим, д-ром П. Потічним, д-ром З. Соколюком, mgr. І. Полуляхом та багатьма іншими. Теми викладів проф. Б. Левицького були такі, як: "Радянський бюрократичний модель панування (теорія, апарат, форми і методи партійного керівництва)", "Радянська Україна 1953-1978 рр. (історія, суспільство, партія, держава)", "Рада економічної взаємодопомоги — організація і участь Української РСР в РЕВ" та подібні. В 1983 р. д-р Б. Левицький редагував бюлетень Інституту дослідів національних проблем, керівником якого є проф. д-р Зиновій Соколюк, при УВУ. Він брав також активну участь у праці Комісії дослідів сучасної України.

Праці д-ра Б. Левицького позначені аналізом переважно внутрішніх проблем СРСР та його сателітів. Його понад 120 статей видрукувані в наукових журналах і солідній періодичній пресі, видані його статті й брошурами з українською і радянською тематикою. Статті Левицького є в "Українських вістях", польськомовному журналі "Культура", в збірниках КУВПД (тепер УДР), російськомовному тижневику "Русская мысль", німецькомовній газеті "Ді Прессе" (Відень), україномовному журналі "Сучасність" і в багатьох-багатьох інших.

У статті "Радянський бюрократичний модель панування" Б. Левицький пише, що "спроби визначити характер і суть радянської системи панування мають свою історію, що починається більш-менш з перших років існування радянської держави... Дискусія на тему "Що таке СРСР?" триває по сьогоднішній день. Цим питанням цікавляться політичні діячі й соціологи та інші наукові кола. Статті на цю тему, а також солідніші студії різних лівих критичних авторів грішать, на жаль, тенденцією до доктринерського, сильно "ідеологізованого" і часто абстрактного підходу до самої проблеми, до втечі в сферу дослідження загальних "закономірностей" суспільства "переходового типу" до формулювання всякого роду гасел або догматично зформульованих тез. Лише за останні роки можна помітити певні зміни, які вносять у цю дискусію теоретики соціалістичних країн, наприклад, Ота Шік або недавно заарештований східнонімецький комуніст Рудольф Баро*). На жаль, немає на цю тему ґрунтовних праць авторів з кід політичної опозиції в Радянському Союзі. Найбільше ще зупиняється на цих проблемах Рой Медведев у студії "Книга о социалистической демократии", але й він пропускає ряд центральних питань, що стосуються до деталей функціонування радянської системи.

Звичайно, з'явилося в Радянському Союзі чимало вартісних статей на цю тему, але чимало теоретичних праць, головне молодих лівих опозиціонерів у Радянському Союзі, на жаль, на Заході невідомі. Серед праць, що присвячені окремим проблемам, студія Івана Дзюби про національну проблему є найповажнішим вкладом у розуміння одного з найважливіших аспектів радянської системи..."

Далі Б. Левицький у цій статті (поміщена в "Сучасності" чч. 10/226 та 11/227 за 1979 рік) розкриває занедбання, помилки, непорозуміння в західній соціологічній науці щодо советології; пояснює про політичну систему радянського суспільства, про апарат комуністичного партійного керівництва і базу та центр комуністичної партійної влади, про головні інструменти панування комуністичного партійного апарату і партійне керівництво на практиці.

В австрійській газеті "Ді Прессе" з 1982 р. поміщена стаття Б. Левицького "Чи Захід є помічником розвитку Сходу? Советське господарство і далі в безвихідді: аналізи, висновки". В цій статті Б. Левицький довів, що до кінця доби Брежнєва вже запізно вивести СРСР з тяжкого господарського стану шляхом змін економічної системи через децентралізацію та ощадним поводженням з ресурсами. Спершу він увів читача в суть російської гігантманії, їхнього ідіотичного бюрократизму, з яких випливає шкідливий вплив на народне господарство. Щоб усунути систематичні помилки з народнього господарства в СРСР потрібно було б спершу надати пріоритетів спаралізованому сьогодні сільському господарству, а за цим, щоб вижити, ввести реформи в народньому господарстві. Бо, — каже Левицький, — "в теперішній ситуації західноєвропейські постачання в кожному випадку є життєвоважливим розвантаженням радянського кошторису. А в обличчі поновно загострених озброювальних перегонів ці постачання з певністю ідуть на користь піднесення оборонного бюджету". На цей саме час Радянський Союз заборгувався Заходові 19 мільярдів доларів.

Починаючи від 1955 р., Б. Левицький видавав у своєму дослідчому бюро в Мюнхені щомісяця німецькою мовою бюлетень "Зміни персональні й в установах Радянського Союзу". Левицький є автором понад 25 книжок німецькою мовою (з них 6 перекладено на інші мови). Свого часу я дуже просив Бориса Васильовича скласти бібліографію його праць (щось на зразок, як це зробив за свого життя проф. Гаврило М. Гордієнко, видавши друком "Бібліографію друкованих праць за роки 1927-1982", Філадельфія, 1982 р., 187 стор.). Борис Васильович запевняв, що вже працює над своєю бібліографією, але бачити її, на жаль, так і не бачив. Тут же згадаємо поки що те, що нам відоме з його книжок, як: "Від червоного терору до соціалістичної законности" (видає цю книжку 1961 р.), "Україна по другій світовій війні" (1962 р.), "Радянська Україна 1944-63 рр." (Кельн, 1964 р.). Польський літературний інститут в Парижі видав у 1966 р. польською

мовою 302-сторінкову працю Б. Левицького "Національна політика СРСР в добу Хрущова" — переклад з англійської Здзіслава Мілошевського. Наступного року, тобто 1967 появилась Левицького книжка "Комуністична партія Радянського Союзу. Портрет одного ордену". В Станфорді появилась книжка Левицького англійською мовою "Радянська політична еліта" (1969 р.), а за тим німецькою мовою "Профспілки Радянського Союзу" (Франкфурт, 1970 р.) і того ж 1970 р. в Мюнхені вийшла з друку книжка-монографія (224 стор.) Б. Левицького "Радянська національна політика після смерті Сталіна (1963-1970)", "Маршали і політика" (1971 р.).

У червні 1972 р. побачила світ капітальна праця Б. Левицького "Політична опозиція в Радянському Союзі 1962-1972", а в січні 1973 р. було вже друге видання цієї прецікавої книжки. 1976 р. в Федеральній Республіці Німеччини появилась актуальна книга Б. Левицького "Радянська політика розрядки". Про цю наукову довідку українського публіциста коментатор Радіо-"Свобода" Михайло Федорович казав тоді у своєму огляді: "Аналізуючи радянські джерела, Борис Левицький добачає в нинішній зовнішній політиці СРСР намагання посилити процес поступового ослаблення політичного впливу США насамперед на Західну Європу... В науковій довідці Б. Левицький торкається також політики уряду СРСР щодо Азії... Офіційні чинники СРСР намагаються створити "азійську систему колективної безпеки", що в суті речі має ту саму мету, що й радянська європейська політика: витіснити американський вплив на держави Південно-Східної Азії, щоб посилити свій власний вплив. Існує, однак, одна невідгода, а саме суперництво Радянського Союзу з Китайською Народною Республікою. Він вказує (також) на зацікавленість радянського уряду сировиною т. зв. "третього світу", насамперед сировиною африканського континенту. В довідці старанно підраховано негативний для СРСР баланс міжнародньої торгівлі... А одним із найважливіших аспектів нинішньої політики розрядки напружености автор вважає вперте пропагування Радянським Союзом гасла про "боротьбу ідей", що насправді унеможливило здійснити постанови конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі..." Від 1976 р., тобто з часу опису політики Москви Б. Левицьким, мало що змінилось в настановах СРСР щодо розрядки напружености в світі.

В англомовному біографічному довіднику (в частині присвяченій СРСР) поміщена праця Б. Левицького "Хто є хто в соціалістичній країні" (Нью-Йорк — Мюнхен, 1978 р.). Остання книжка Б. Левицького німецькою мовою "Радянський нарід — національна політика як інструмент радянського імперіялізму" появилась в світ 1982 р. Про рецензію Юрка Залітача на цю книжку, передану в етер радіовисильнею "Дойче Велле", ми вже розповідали (див. "УВ" ч. 15 за 1983 р., "Держава і нація при соціалізмі"). Жаль, що недуга загальмувала, а смерть обірвала всі дальші дослідницькі та видавничі плани Б. Левицького.

ФРАГМЕНТИ З МОГО ЖИТТЯ (II)

(Продовження з попереднього числа)

Головний Отаман нас прийняв дуже привітно. Він тримався бадьоро, хоча на обличчі видна була перевтома. Я звітувався Головному Отаманові про нашу подорож, про стан на Україні, відповідав на його запитання.

Авдієнція тривала коло двох годин. Нарешті Головний Отаман відпустив нас, наказуючи нам негайно їхати до Ченстохови до генерала Сінклера, начальника генерального штабу.

Головний Отаман сказав: "Ви їдете зараз до Ченстохови, полагодьте там свої справи, пристійно одягніться, а за два дні відправляйтесь до Варшави. Там мусите з'явитися до міністра польських справ в українському уряді п. Стемпковського, а той улаштує вам авдієнцію у генерала Розвадовського, військового міністра Польщі".

На другий день ми виїхали до Ченстохови. В той же день ми приїхали на місце і замешкали в готелі недалеко залізничного двірця. А наступного дня ми з'явилися до начальника генерального штабу ген. Сінклера. Він скерував нас до першого генерал-квартирмейстра, який призначив нас до першого відділення — оперативного, начальником якого був полковник генерального штабу Юрій Отмарштейн. Отмарштейн призначив нас до розвідного відділу підполковника Олександра Кузьмінського. На нараді полковника Ю. Отмарштейна з підполковником О. Кузьмінським було вирішено зорганізувати партизансько-повстанчий підвідділ, шефом якого призначено майора Вільгельма Зеєгорша, а мене — сотника — (колишнього капітана рос. імператорської армії) старшиною для доручень. Ми перебули пару днів в Ченстохові, нам дали уніформи і зброю (шаблі і револьвери), відповідні особисті

документи і ми, не гаючи часу, виїхали до польської столиці...

Потяг з гуркотом влетів під дебаркадер варшавського двірця і став, випускаючи пару. Нарід спішно виходить з вагонів і я із Зеєгоршем, взявши свій невеличкий багаж, теж вийшли на перон. Зголосившись у коменданта двірця і отримавши відповідну записку, ми взяли візника і поїхали на Налювкі (жидівська частина Варшави), до призначеного нам готелю. Ми були втомлені і після вечері міцно заснули, але коло одинадцятої години нас розбудив галас у сусідній кімнаті. Ми постукали в стіну і все затихло. Але через чверть години, коли ми знову стали засипати, почався ще більший галас-герготання. Ми знову постукали в стінку, галас знову трохи притих, але за декілька хвилин повторилось те саме. Я надів одяг, шинелю, підперезався паском, на якому була причеплена шабля і вскочив до сусідньої кімнати: "Чи дасте, нарешті, нам спокійно спати? Як ще будете тут верещати, то я прийму свої міри!" — сказав я і стукнув витягнувши наполовину шаблю з піхви.

В сусідній кімнаті стало тихо і ми змогли виспатись. Але ранком власник готелю почав нас просити, щоб ми перейшли до другого готелю:

"Вельмишановні панове старшини, прошу вас покійно, попросіть коменданта двірця, щоб він дав вам другий готель, ви ж самі знаєте, що мої клієнти є з нашого народу і вони не вміють спокійно розмовляти і будуть заважати вам спати або я залишусь без клієнтів, а для мене це смерть!"

Ми взяли свої речі і поїхали на двірць оповісти комендантові про все, що трапилось і просити його дати нам інший готель. Комендант вислухав нас, посміявся з нашої сутички з представниками "вибраного Богом народу" і дав нам кімнату в готелі Польським.

Полагодивши свої мешканеві справи, ми з Зеєгоршем відправились до міністра Стемпковського. Оповіли в якій справі прибули до Варшави від Головного Отамана. Стемпковський пообіцяв нам, що він улаштує авдієнцію у військового міністра Польщі, але не знає коли це буде, бо надходять Різдвяні Свята і ген. Розвадовського зараз немає в Варшаві; він виїхав на інспекцію, а потім буде у своєму маєтку поза Варшавою. Ми мусіли чекати. Кімнату ми отримали з наказу коменданта двірця даремно. Платню, як старшини, отримували від уряду, правда невелику (я отримував 7.000 марок, на місяць це ледве вистачало на економне життя), але в Варшаві ми отримували ще додатково — добові, — жити було можливо! Снідали, обідали і вечеряли ми в їдальні готелю добре і не дорого.

На другий день по нашому поселенню в "Голі Польському, коли я з Зеєгоршем зайшов до їдальні на вечерю, помітив в куті кімнати за столом пана, з дуже знайомим обличчям, але ніяк не міг пригадати звідки його знаю. Я запитав кельнера чи не знає хто той пан? "О, то пан Вороний — він уже пару місяців живе тут!!" То от хто цей пан, якого я бачив на фотографії! Я зга-

Д-р Б. Осадчук, віддаючи своєму другові шану, відзначаючи його великі дослідницькі заслуги перед Україною, помістив у "Нойе Цюріхер Цайтунг" свою згадку про св. п. Бориса В. Левицького. Були в Бориса Васильовича Левицького також прикрі, гіркі сторінки (особливо від своїх же землячків). Та зупинятися над ними не годиться, щоб не понижувати особистості св. п. Б. В. Левицького.

*Рудольф Баро тепер перебуває в Федеральній Республіці Німеччини. Політично зараз він активно заангажований в русі німецьких т. зв. "зелених". На останньому бурхливому з'їзді німецьких "зелених" 8-9 грудня 84 р. в Гамбурзі Р. Баро гостро виступив проти будь-якої коаліції "зелених" із німецькими соціал-демократами.

дав театральну студію в Одесі, де ми вивчали українську літературу. Відмі поети — Олесь Олександр і Микола Вороний полонили наші душі! Ми учили напам'ять їх вірші і виступали з тими віршами на сцені на різних okazіях. Я ще й досі пам'ятаю сонет Миколи Вороного:

В малярській студії побачив я портрет, —
Інтимний спів душі кольорами пастелі.
З стіни він виглядав, мов ніжний силюет
Голівки пензля Сандро Боттічелі!"...

Чудовий вірш, хапаючий за душу! Написаний у таких гарних кольорах... І той поет був зараз тут, в Готелі Польським... Я зірвався з місця до Миколи Кіндратовича Вороного.

Підійшов, відрекомендувався. М. Вороний дуже привітно потис мою руку, запропонував сісти за його столик... І почав Микола Кіндратович мене розпитувати про Україну, про те, як ми боролись, про сучасний стан...

"А мене мучить тоскний спомин про Україну... Про мого дорогого сина. Він теж поет — Марко Антіох (прибране прізвище). Як там йому? Я не можу вже творити тут так, як я творив на рідній Україні! Я тут можу тільки редагувати газету, яку видають з наказу Головного Отамана для українців-емігрантів — "Син України". Але це механічна праця, а не творчість!"... І не витримав Микола Кіндратович і в 1926-му році вернувся на Україну! А з 1930-го року ніхто не знає де він зник...

Під час моїх оповідань Микола Кіндратович сидів задумано, а потім каже мені: "А не написали б ви декілька оповідань для часопису "Син України"? Це б було якраз в дусі нашої газети. Я б був вам дуже вдячний".

Я погодився і коли приїхав до Ченстохови написав декілька нарисів з того, що було. І так, з доручення Миколи Кіндратовича, з його ніби то благословення, я почав іноді, коли "руки сверблять", писати.

Різдвяні Свята пройшли, минув і Новий 1921-ий рік! Десь 2-го або 3-го Стемповський повідомив, що нас прийме на авдієнцію ген. Развадовський. Авдієнція тривала коло двох годин! Оповідав я і Зеєгорш, а перекладачем був п. Стемповський.

На другий день після авдієнції ми поїхали до Ченстохови. Почалась служба в штабі. Рано ходили до штабу, знайомилися з старшинами. Підполковник О. Кузьмінський, начальник розвідного відділу, запитав, чи я знаю пор. Миколу Мошинського, з яким Кузьмінський служив у мирний час в 75-му Севастопольському полку, в м. Гайсині. Я йому відповів, що Микола — мій брат і що він під час світової війни служив у 257-му Ольгопольському полку, який українизувався і в 1918-му році літом стояв в Полтаві. Мій брат вже тоді був полковником, начальником господарської частини і заступником командира полку. Мав золоту зброю (георгієвську) за захист Ужогоцького перевалу. В осени того ж 1918 року перестудився, дістав запалення легенів і помер.

З того часу я з підполковником Кузьмінським заприятелював і багато разом працювали в військових організаціях як в Європі, так і в Канаді, куди закинула нас доля. Коли ми приїхали з Варшави до Ченстохови, то вирішили перенестись з готелю на помешканн. Ми винайняли кімнату на вулиці паралельній до головної вулиці-бульвару, у робітника шкляного заводу.

Коротенька вуличка між бульваром а нашою вулицею кінчалася напроти нашого будинку, так що ми через наші вікна могли добре бачити, що траплялося на бульварі, де був до пізнього вечора великий рух, а особливо коли наступила рання весна, початок березня. Ченстохова — місто знає не тільки в Польщі, але і в цілому католицькому світі через чудотворну ікону Божої Матері. Ця ікона раніше була в посідані українського народу!) (в м. Белзі, — називалася Белзською). Коли польські королі захопили м. Белз, забрали там ту чудотворну ікону і помістили її в Ченстохові в монастирі, в великій підземній каплиці, яка розділена на дві частини залізною солідною решіткою. В більшій частині на передній стіні повішена ікона Божої Матері. Стіни тої каплиці і стеля затягнуті червоним сукном. На стінах висять цінні подарунки. Відвідувачів пускають в передню частину (меншу) каплиці. Під час великих урочистих служб ікону Божої Матері підносять високо на гору (Ясна Гура) де для ікони улаштована спеціальна капличка. Від тої каплички вниз ідуть багато сходів аж до самої монастирської стіни. Коли відбувається служба Божа, то звичайно служить вищий священник — кардинал або єпископ, а від нього вниз, на кожному зі сходів, по обох боках стоять священники (ксьондзи). Враження така служба робить велике.

Така урочиста служба Божа відбулася в березні місяці, коли почалася "партизанська" війна між Польщею і Німеччиною за Горішній Шлеськ. Обидві сторони дуже завзято старалися відвоювати Горішній Шлеськ з його підземними багатствами...

Ченстохова знаходиться недалеко від польського кордону з Горішнім Шлеськом, якихсь 18 кілометрів. І військово польське командування, маючи на увазі близьке розташування Ченстохови до кордону з Горішнім Шлеськом, улаштувало головну квартиру командування військами-партизанами на Горішнім Шлеську в Ченстохові. Кожного дня на спеціальній дошці, вивішували зведення військових дій війни. Старшини українського ген. штабу дуже цікавилися цими зведеннями.

При кінці квітня Оперативне відділення пол. Отмарштейна разом з розвідним відділом підполковника Кузьмінського, а також і підвідділ партизансько-повстанчий, шефом якого був майор В. Зеєгорш, було переведено до Тарнова. Через декілька днів, за розпорядженням польського уряду, майора Вільгельма Зеєгорша було звільнено з генерального штабу і вислано за межі Польщі. Він виїхав до Відня. Дальшої долі майора Зеєгорша не знаю, чув, що пропонували йому за Гітлера вступити до німецької армії, але він нібито відмовився.

На початку травня ген. Юрко Тютюнник отримав наказ організувати новий похід на Україну, який мав підтримати польський уряд. Полковник Юрко Отмарштейн був призначений начальником штабу у ген. Ю. Тютюнника, а підполковник Кузьмінський начальником розвідки.

Коло середини травня приїхав до Тарнова полковник О. Кузьмінський і оповів мені, що він приїхав для того, щоб зібрати групу старшин, які б згодилися за пару місяців перед походом виїхати на Україну і організувати там відповідні розвідно-повстанчі пункти, що облежать похід ген. Тютюнника. Перед виїздом, старшини, які згодні для такої справи, мусять перейти спеціальні курси.

Я зголосився вступити на ті курси і моїм районом мав бути південь України з осідком в Одесі. Я мусів би перебути в Одесі місяць, а потім повернутися до Бессарабії, а відтак переїхати до Букарешту і при допомозі української місії вступити до академії генерального штабу (був договір українського і румунського урядів, що румунський уряд прийме 2-3-х старшин до рум. академії на вишкіл. Такий договір був і з польським урядом, — ген. Шандрук, ген. Самутін і інші скінчили польську академію ген. штабу).

(Далі буде)

СРСР — КРАЇНА АЛКОГОЛІЗМУ

Гарі Тачер кореспондент поважного американського часопису "Криштен Саєнс Монітор" в числі з 23 січня ц. р. подав деякі жахливі дані з найновішого звіту Академії наук СРСР про розміри алкоголізму у цій "найпрогресивнішій країні світу". Згідно з твердженнями того звіту, в 1980 р. в СРСР нараховувалося 40 мільйонів хронічних п'яниць або алкоголіків. Цебто, кожний 6-ий громадянин СРСР — алкоголік і це число постійно зростає, "прогресивно дегенеруючи всю країну". Протягом останніх 20 років смертність в СРСР зросла на 50 відсотків. Алкоголь є спричинником смерті одного мільйона людей у країні кожного року. Кожний третій чоловік в СРСР надуживає алкоголь. Згідно з цим звітом Академії наук на кожного мешканця СРСР припадає 32 літри водки щорічно. Виглядає, що в цьому СРСР давно "перегнав Америку".

Звіт Академії наук нібито закінчується таким реторичним твердженням: "Чому проти нас хтось мав би починати війну, коли за 12-15 років ми буквально перестанемо бути суверенною країною, а станемо країною, в якій половина дорослого населення стане алкоголіками і п'яницями, не спроможними ані працювати ані оборонити себе?"

**Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?**

Марта ТАРНАВСЬКА

В ДОРОЗІ НА ЗАЛЬЦБУРГ І ДУБРОВНІК

25 червня 1983, субота. Париж.

(аякже: Париж! і то вже другий день!)

Прибули вчора вранці. Політ чартеровим літаком Trans Air: дуже тісно, набито людьми, як сардинками. Невигідно, та ще й не дали виспатися: обід (о 3-ій годині ночі!), фільм, гамір, світло... Ну, але щасливо долетіли! Було замішання на літаку, бо нам приділили ряд 13, що — як виявилось — не існував взагалі! Старосвітські забобони, що скомплікували життя стюардесам, які також вперше летіли цією машиною!

До готелю добилися щойно вполудне: довго ждали на багаж. Наша група має у розпорядженні автобусик із шофером і провідником Гю Жансоном. Керівник нашої групи (від фірми Score Travel) — Ярема Ракочий. Нас зустрів тут д-р Жуковський і ми провели пополудне звідуючи могилу Петлюри, українську католицьку церкву, St. Germain de Pres, пам'ятник Шевченкові, видавництво "Українського Слова". Не вистачило часу на заплановану поїздку до Сарселю і це нас дуже пригнобило! Цілий день ждали, не їли, не відпочили, щоб поїхати туди, а потім виявилось що шофер о 6-ій год. мусить відійти. А ми ж додатково заплатили по 18 дол., щоб звідати українські установи! Погана організація!

Це — автентичний щоденник подорожі, не репортаж і не спогад. Друкується із деякими скороченнями, але без значніших композиційних чи стилістичних змін. Ця подорож була первісно плянована як з'їзд колишніх учнів зальцбурзької української гімназії, але зголосилося тільки три гімназистки, — отже з'їзд відкликано. Прогулька все таки відбулася як приватна туристична ескапада. Товариство включало 16 осіб: всі українці, всі з Америки.

Після вечері Ярема з жінкою, Ляля, Вестони і ми з Остапом поїхали паризьким метро до пристані і з трудом досталися на переповнену молоддю прогульку корабликом по Сені. Прегарно освітлене місто! І несподівані, дотепні, навмисне сміливі й шокуючі для американських туристів пантоніми на освітлених з корабля — і напевне непомітних з вулиці — надбережних мурах ріки. Повернулися до готелю після півночі.

Пробувала вчора, перед вечерею, купити Максимові книжки, що їх він собі замовив: Мопасан, видання Пляди. Була в чотирьох книгарнях. Цікавий досвід. Але, покищо — без успіху.

Субота, 25-ого, год. 6 увечері.

Вранці — тура автобусом по головних туристичних місцях цієї напевно найгарнішої в світі метрополії! Я вже майже забула, яке це гарне місто!* Унікальна атмосфера, прегарна архітектура, імперіальний розмах! І чистота, як на таке велике місто, справді подиву гідна! Погода сьогодні хмарна, накрапав дощ: вчора було соняшно й гаряче. Відлучившись опівдні від автобусу, пішли до Лювру. Подорожі вступила я до двох книгарень і Eureka! — знайшла в одній два томи Мопасана. Купила їх, не сказавши навіть одного слова по-англійському! Дуже просто: Avez vous Maupassant, edition Pleiade? — Qui? Combien l'écoutez? — щось понад 400 франків, отже майже 60 дол. за два томи. Acceptez-vous VISA?" — Може і не зовсім правильно, але порозумілися sans anglais.

Написи майже всі розумію і це не лиш приємно, але й корисно.

Лювр переповнений багатствами, як і можна було сподіватися. Ми залишилися там найдовше — решта товариства повернулася до готелю. Вдалося мені намовити Остапа, щоб описля піти пішки до Люксембурзького парку. Колосальний, томлячий прохід пару годин вулицями лівобережного Парижу, де ходили і творили Гемінгвей, Фіцджералд, Гертруда Стайн, не говорячи вже про такі величини, як Бодлер, Аполінер... (Вчора, під час прогульки по ріці, нагадалися мені рядки: "Sous le pont Mirabeau coule la Seine..." — мушу знайти собі і ще раз прочитати, як приїду додому — вже забула!). Люксембурзький парк був — на моє щастя — відкритий. Сповнилася моя мрія пройтися тими алеями і подивитися на деякі із скульптур, що їх описував, за порадою Родена, молодий Райнер Марія Рільке.

Сьогодні, після вечері, маємо в пляні піти із товариством до Мулен Руж.

Год. 11, увечері.

З випадку до кабаре нічого не вийшло. Виявилося, що на 10 год. квитків уже не було. Були на програму опівночі. Ляля, Ярема з Тересою та ще хтось вирішили піти. Запрошували і нас, але ми відмовилися. Надто пізно, а завтра вранці їдемо до Швейцарії: хочу відпочити, щоб насолоджуватися красвидами. За Мулен Руж жалію менше, а от за те, що не вдалося поїхати до Сарселю — дуже досадно. Сьогодні ми були в околиці Сен Жермен де Пре і бачимо, що все те, за що ми вчора заплатили по 18 дол. від особи — можна було без труда оглянути, вийшовши пішки з готелю. А от до Сарселю самому поїхати не легко: це далеко, дороги не знаємо, таксі в один бік сьогодні в суботу увечері коштувало б щось біля 300 франків. Зрештою, проф. Кубійович хворий, напевно швидко лягає спати. Треба було вчора вдень, як було заплановано (і заплачено!) Пропало! Напевно більше сюди не приїдемо, та й Сарсель хто зна як довго ще буде осередком і осідком енциклопедії...

26 червня 1983, неділя. В автобусі.

Туман такий, що нічого не видно. Зрештою, їдемо автострадою, обабіч дороги — молодий мішаний ліс. Каже наш Гю: під час першої французької революції місцеві громади перебрали на власність ліси — і це залишилося так досьогодні. Ліси належать до локальних комун і громади сіл і містечок мають із них чималий дохід, який інвестують для загального добра жителів...

Частина подорожі була автострадою, але потім автобус з'їхав з головної дороги на бічні і відкрилася прегарна панорама французької провінції. Туман піднявся: частинно соняшно. Дуже кольоритне місто Безансон: всюди на цій землі повно історії — навіть якби обмежитись до Барбари Тухман і її 14-ого століття! Не один раз кропили цю землю своєю кров'ю армії різних прапорів!

Кантон Neuchatel бачимо вперше. Швейцарський добробут й упорядкованість звертають на себе увагу. Більшість дороги — відносно рівнинна. Проїздили невеликі гори Юра, але аж тепер, близько Люцерну з'явилися на обрії високі, снігом покриті, шпилі Альп.

27 червня 1983, понеділок вранці, Люцерн

Місто Люцерн (за німецькою вимовою) виявилось надсподівано гарним. Озеро, панорама високих гір на овиді, середньовічна архітектура старого міста — з баштою, критим дерев'яним мостом в центрі озера-ріки, з елегантним новим комерційним осередком: вибагливі крамниці ювелірів і годинників та банки домінують над усіма іншими. Напроти нашого готелю — церква із дзвіницею. Нова архітектура нічим особливим незамітна, але... дзвони! Справжні дзвони, що їх і добре видно і добре — ах, як приємно! — слухати. Ця частина Швейцарії німецькомовна, але hochdeutsch не завжди домінує: в одній крамниці бачила вчора увечері рекламу з написом Sie mached de Schnitt! Друкований напис повторявся багато разів, отже це не могла бути помилка!

Вчора пополудні повітря було прозоре і панорама гір незвичайно виразна. Сьогодні вночі падав зливний дощ. Тепер соняшно, але половина неба ще зовсім у хмарах. Запланована прогулька на гору Mt. Pilatus — не знаю, чи будемо мати далекий вид на околицю — ліпше, може, було б зробити це пополудні, як виясниться. Остап виявив охоту їхати також і навіть гостро мене вилаяв, коли я виявила сумнів, чи добре йому підніматися на 7,000 стіп. Зусилля це, можливо, не вимагатиме ніякого — виїзд каблевою залізничкою і витягом, але висота! Тиснення буде інше і кисню менше. Журить це мене.

Понеділок, 9 год. увечері.

Прогулька на гору Пилата відбулася з одною тільки комплікацією: стояв такий туман, що жодної панорами не було видно, тільки — подекуди — деякі схили зблизька. В поворотній дорозі зловив нас навіть дощ (і триває цілий день!). Але я

Авторка на тлі панорами Зальцбургу.

Фото — Наталя Маланчук

рада, що Остапові понад одногодинний побут на горі не пошкодив. Їхали ми наперед досить довго кораблем по озері Люцерн. Потім витяг на саму гору (2132 метри) дуже стрімкою каблевою залізничкою. На вершині — кілька будинків з ресторанами: там ми й полуднували. Якби була гарна погода, можна було б вилізти на шпиль і взагалі любоватися панорамою та природою диких гір. Але довкола — немов молоко, видно не далше, як кілька метрів. Отже головна атракція нам пропала. Коли їхали вниз маленьким вагончиком лінкової залізнички, туман трішки піднявся, але спершу ми спускалися у більшому вагончику з дівчиною-провідником і тоді ще стояв досить густий туман.

Остап — крізь щілину в мряці — заримітив великі клаті снігу. Schnee, — каже до дівчини. А вона: Nein, das ist der Nebel! Внизу ждав нас уже автобус. Відвіз наперед до готелю (дехто вступав по дощовики або парасолі), а потім повіз і залишив нас у центрі міста на закупки. У крамниці дерев'яних виробів дуже сподобалася нам одна дерев'яна різьба. Ми думали спершу, що це постать професора із фоліантом під пахвою, але потім придивилися і побачили, що це не професор, а мистець. Коштувало це 75 дол. Купили. Гарна мистецька річ — буде пам'ятка. Потім ще пару годин крутилися по місту, шукаючи чорного вуалю на капелюх, що просила купити для неї в Європі мама. Ну, це справа нелегка. Вуаль не в моді, ніде нема. Але це дало мені трохи досвіду із швайцарськими продавцями. Schwarze Voile? Sie meinen, einen Schleier? Може вдасться мені знайти щось таке у Зальцбургу. Але при нагоді шукання за вуалем, нас послали до великого магазину Нордемана і ми знайшли там інші речі, які нам самим потрібні: шкіряний несесер для Остапа, приборник для манікюру для мене. Повертаючись додому, на знаменитому дерев'яному мості, де є кілька крамниць, купили два складані ножики — славні і практичні ножі швайцарського війська... Все це, очевидно, на карту VISA — бо грошей так багато із собою не маємо.

28 червня, вівторок.

Починаю писати на кордоні Ліхтенштайну й Австрії. Ліворуч вже була таблиця: Land Vorarl-

berg. Моя парасолька дуже придається, на жаль. Дощ. Хмарно. Мрячно. Гір майже не видно. В Ліхтенштайні ми вже один раз були раніше, отже сувенірів не купуємо. Щоб хоч наш побут у Зальцбургу був без дощу!

Північ, 28 червня. Зальцбург.

Я п'яна — не лиш вином, що ним частував нас Іван Жила, наш колишній професор, а пізніше член віденського парламенту і президент зальцбурзького ландстагу, — але й самим містом! Готель наш Казерергоф на Альпенштрассе 6 — елегантний і вигідний, хоч і трохи віддалений від центру. Після доброго обіду — з вином і коктейлем! — проходка до Петерскеллер вулицями вечірнього міста, у товаристві Жили, Лялі, Вестонів і Семенів. "Great was it in that time to be alive, but to be young was heaven", мовляв Вордсворт. Прекрасний Зальцбург — і на кожному кроці — спогади, асоціації. "Ich, aber, bin der Tod!" — а з вежі поруч голос "Je-der-mann! Jedermann!"

Жила придбав нам квитки на концерт до "Резиденц" на завтра (я про це писала йому заздалегідь!), а крім того запропонував повезти нас і поза місто.

30 червня, вранці. Зальцбург.

Ми вчора мали незабутній день. Жила приїхав вранці власним автобусиком (із шофером!) і повіз семеро нас на всі пам'ятні для колишніх Ді-Пі, місця, де були переселенчі табори, гімназія і тд. (Lehenerkaserne над Зальцахом, де колись ми з Лялею жили у Ді-Пі таборі і де тепер середня школа, а теж Lexenfeld, де приміщувалась наша гімназія і де з колишніх бараків залишився тільки один, що в ньому тепер дитячий садочок, відвідуємо ми з Лялею не вперше. Вона була тут в 1976 році, а я — востаннє — в 1977). Після об'їзду всіх пам'ятних місць, Жила взяв нас на королівський обід до каварні Вінклера. Новий будинок. Величезна скляна стіна із панорамою міста. Мені стиснулося горло і сльози виступили на

Біля Зальцбургу. Група учасників прогулянки. Зліва: Катерина Вестон, Наталя Маланчук, Остап Тарнавський, Вол. Семенів, Дарія Семенів, Іван Жила.

Фото — Марта Тарнавська

очі, коли я побачила цю красу. Пообіді поїхали до Salzkammergut, аж до Бад Ішлю, а увечорі пішло нас п'ятеро на концерт камерної музики до "Резидент". Грав Bartók Quartet із Будапешту. В програмі були Streichquartet a moll Брамса та Streichquartet C-Dur (присвячені Розумовському) Бетговена. Я зажартувала, що квартет Розумовського попав у програму спеціально для нас (— мушу десь знайти Косачеву новелю "Вечір у Розумовських" — це саме про Розумовського і Бетговена, колись читала, але вже призабулося!) Бетговен подобався мені більше, ніж Брамс. Сиділа я на концерті в першому ряді і дивилася прямо на вежу Glockenspiele. (Вікна, очевидно, були зачинені: цікаво як би вплелася гра дзвоників у музику квартету!)

30 червня, четвер, увечері. Зальцбург.

Більшість із нашої групи їздили сьогодні на Chiemsee, але ми залишилися в нашому Зальцбургу. Ходили вранці з Лялєю і Вестонами на замок, потім просто із Festung на Mönchsberg і до Вінклера. Пообідали там (цим разом на власний кошт, — отже значно скромніше, але не скупі!), натішилися красою нашого міста з гори — день знову випав, на наше щастя, соняшний і гарний. Пополудне провели на Гетрайдегасе. Після довгих походеньок спрямували мене до крамниці Феміна на Університетській площі напроти церкви і там нарешті знайшлася чорна вуалька для мами. Правда, це не було точно те, що я хотіла: мама казала купити "зо три метри", але єдина така річ, яку мали сьогодні, була елегантна чорна вуалька для одного капелюха, викинчена маленькими чорними кутасиками, що коштувала 15 дол. і я, очевидно, купила її. Купила я собі також дві магнітофонні тасьми із зальцбурзькою музикою. О 5-й год. зустрілися всі на Штадтбрюке і побігли до Мірабельгартен, щоб зробити трохи знімок. У Mirabellsschloss, виявляється, вінчалися не лише ми з Остапом, але і обоє Вестони!

Вечеряли з цілою групою в нашому готелі Казерергоф. Прийшли до нас на розмову місцеві два українці: католицький священник о. Дашковський та д-р Сушко. О. Дашковський — людина біля шістдесятки, студював теологію в Інсбруці зразу після війни (але не знав ні Фединського, ні Вонторського, не бачив жодної вистави Гірняка, не знав нічого ні про Клена, ні про Мосендза — "я мусів вчитися тоді" — виправдувався). Він має в Зальцбургу й околиці щось із 150 парафіян, каже, що тяжко працює "56 годин", бо бути священником — це "найтрудніша і найприємніша професія". Почав він знайомство з нашою групою досить неfortunно, бо звернувся до Дарки з питанням: "А ви за патріархат, чи проти?", а потім повторив це ж питання Лялі і Вестонам. "Ми, панотче, всі троє — православні" — сказала йому Ляля. Після цього зі мною і з Остапом він уже про патріархат не говорив... Д-р Сушко — старший пан, понад 70 років, має давній докторат з права, а тепер взявся за новий факультет — політичні науки — і збирається писати чи то

дисертацію чи габілітаційну працю. Сушко — уродженець Австрії, говорить по-українському значно слабше від Жили. Почувши про його пов'язання з університетом, я просила, щоб передав університетській бібліотеці "Хвалю ілюзію". Ми з Остапом, після закупок на Гетрайдегасе, вступили були до університетської бібліотеки і перевірили предметний каталог. Є може із сотня карток про Україну — німецькі, англійські, деякі навіть українські праці. Приємно було б мені, якби схотіли включити у свої фонди теж і мою скромну книжечку, що має таке глибоке пов'язання із Зальцбургом. Казав Сушко, що є на зальцбурзькому університеті якийсь славіст (Бібер чи Бідер), що працює над порівняльним дослідженням української та середньовічної німецької мови 14 століття і має велику колекцію привезених з України книжок українською мовою.

1 липня 1983, п'ятниця, 7:30 вранці, Зальцбург.

За півгодини від'їжджаємо в напрямі на Венецію. Ми справді мали виняткове щастя: приїхали з дощем і з дощем від'їжджаємо, але між тим мали два дні прекрасної сонячної погоди. Зальцбург був і залишився ласкавий для нас і прощаємось знову із вдячністю і теплим спогадом у серці.

Зупинка в Гмюнді. Тут має бути десь кладовище, на якому поховані українські вояки російської армії, що були інтерновані як воєннополонені в час першої світової війни і що їх багато померло тут із голоду. Недалеко, кажуть, є десь і Таллергоф, що був осідком табору, де Австро-Угорська монархія інтернувала під час війни людей, що їх підозрівали у москофільстві — в тому числі й багато видатних українців.

Погода покращала: хмарно, але частково й соняшно. Панорама гір у мряці — ледве видно зариси високих шпилів.

Ще про Зальцбург і, особливо, про Жилу. Він прийняв нас, як справжній зальцбурзький принц — елегантно і щедро. Каже про нього о. Дашковський: "Це — найбідніший українець в Європі" — з іронією, очевидно. Він тепер вже політик у відставці, але є президентом величезного будівельного підприємства (на візитівці стоїть: Hans Zyla, Landtagspräsident i R.; Geschäftsführender der Unternehmensgruppe WOHNUNGSEIGENTUM-BAUTREUHAND, Gesellschaft m. b.H.)

Його щедрі жести сполучені з великим тактом, скромністю і безпосередністю. Своїм багатством не накидається і його не підкреслює і — як видно по його поведінці — має приязнь і пошану до інших людей та сентимент до свого українського походження. Він — уродженець Австрії — ще хлопцем вибрався був пішки з Відня у мандрівку до Галичини, не знаючи навіть добре української мови. Тепер його мова ліпша як була після війни, коли він був у нашій гімназії професором німецької та англійської мов. Видно, що читає щось українською мовою, а крім того, як сам раніше згадував, він має часом урядові або торговельні

контакти з українцями з СРСР. Має він кілька власних готелів — у самому Зальцбургу три: Winkler (не Café Winkler!), Novica і Cottage Також у Бадгастайні (— куди варто було б вибратися колись на відпочинок!)*

1 липня, 6:20 увечері. Венеція.

Прибули сюди таксівою по воді, тобто човном, до готелю Principe на Divieto di affissione 148 — недалеко від залізничної станції. Мені це місто не подобалося тоді, коли бачила його вперше в 1968 році — але тоді ми жили в готелі у Mestre, не у справжній старій Венеції над каналом. Тепер подобається мені ще менше — принаймні такі перші враження від околиці нашого готелю. Будинки роблять патетичне враження: є на них сліди давніх кольорів і можна собі уявити, що все місто мусіло бути дуже мальовниче. Сьогодні стіни обшарпані, будинки в занепаді і в околиці кількох кварталів ні однієї свіжомальованої чи реставрованої хати. Я подумала: не "Смерть у Венеції", а смерть Венеції... Найгірше, однак: тіснота, брак простору і смердюче повітря. Не хотіла б, справді не могла б я тут жити. А були ж люди, що спеціально любувалися цим містом і часто приїздили сюди. Навіть Гемінгвей, навіть Езра Паунд. Розумію, що воно — вдячний модель для якогось, наприклад, Кричевського, навіть сьогодні, навіть як патетична руїна. Але жити тут і дихати цим містом? Ні, це не для мене.

(Далі буде)

*)Моє перше знайомство з Парижем відбулося в 1968 році. Цим разом я умисне вибирала місця, що їх не вдалося побачити тоді в час нашого першого дводенного побуту в Парижі.

**)Повернувшись до Америки і реваншуючись професорові Жилі комплектом англomовної енциклопедії українознавства, ми послали йому на згадку нашої зустрічі таку "Майже думу": То не фюрстерцбішоф фон Лодрон товариство до себе скликає, щоб у тіні дерев Мірабель відпочити від клопотів замку — то модерного Зальцбургу князь — Hans Zyla або Іван Жила, славний Австрії син українського серця і крові — пригощає туристів з-за моря: сім колишніх зальцбургських діпістів. А він їх пригощає, і вином напуває, і по Зальцбургу возить і словами промовляє: А чи пам'ятаєте ви, панове-товариство, як ви тут давним-давно поворот миру зустрічали, у Легенер Казерне в Геллбруні, в Лексерфелді проживали, по втраченій батьківщині плакали-ридали, рани гоїли і страшенну війну забували, в таборівій гімназії освіту здобували, і в альпійських горах біля Зальцбургу пластували? І кажуть йому туристи з-за моря, колишні ді-пі гімназисти:

Не забули ми й не забудемо, як Ви нас у гімназії вчили,
як ми розуму тут набиралися, снаги життєвої і сили,
як ми молодими ногами лонад Зальцах кохались ходили,
як уперше прекрасне це місто пізнали і полюбили..
А він їх вином у Петерскеллері напуває,
і в Café Winkler пригощає,
і Zyla-Mischung їм у келихи наливає,
і в гори Зальцкаммергуту, попри Фүшль і Ст.
Вольфганг аж до Бад Ішлю проводить...
І туристи з-за моря, колишні зальцбургські діпісти,

ОНТАРІО ГОТУЄТЬСЯ ДО ТИЖНЯ БІБЛІОТЕКИ

Міністер громадянства й культури в онтарійському уряді, дост. Сусан Фиш, проголосила дні від 23-го до 29 вересня ц. р. як "Тиждень публічної бібліотеки". В ці дні публічні бібліотеки в кожній онтарійській місцевості матимуть спеціальні програми й намагатимуться зацікавити найширші громадські кола своїми численними послугами.

Як відомо, в публічних бібліотеках Канади можна позичати книжки, фільми, аудіо і відеокасетки та інші матеріали не тільки англійською мовою, але й мовами менших етнічних груп, що заселяють Канаду. На жаль, попит на матеріали українською мовою в останніх роках дуже зменшився й існує реальна загроза, що ці матеріали будуть усунені з циркуляції, якщо наші люди їх не позичатимуть.

Є ще досить часу, щоб наші церкви й громадські організації зацікавились цією справою й подумали як зарадити лихові. "Тиждень публічної бібліотеки" буде найкращим для цього форумом.

М. Д-ий

Не чекайте нагадувань! Жертвуйте на ФУНДАЦІЮ ІМ. І. П. БАГРЯНОГО

Ця Фундація присвячена публікаціям та поширенню творів письменників доби Багряного і творів сучасних українських письменників-дисидентів. Своєю діяльністю Фундація збагачує й поширює українську культуру в світі.

ТОМУ ФУНДАЦІЯ ІМ. І. П. БАГРЯНОГО ПОТРЕБУЄ І СПОДІВАЄТЬСЯ ВАШОЇ ДОПОМОГИ!

Ваші пожертви звільнені від американських урядових податків. Адреса Фундації:

BAHRIANYJ FOUNDATION, INC.
420 Woodhaven Place
Philadelphia, PA 19116 USA

Олександра Ю. КОПАЧ

НИКИФОР У ПОЕЗІЇ СУЧАСНИКІВ

Тяжко сказати чи колись і десь на світі жив такий талановитий мистець самоук з такою несамоовитою долею, як Никифор з Криниці. Трагічне життя цієї людини сповнене болем від народження до самої смерті. Довший час, коли вже й слава його зростала, не знали навіть де і коли він народився. По роках досліджень на основі церковних метрик у селі Поворознику, недалеко від Криниці, встановлено дату народження маляра як день 21 травня 1895 р., і з тої пори він, Епіфаній Дровняк, ніс своє трагічне життя протягом 70-ти років до смерті 10 жовтня 1968 р. Син наймицьки Евдокії Дровняк, не зазнавши ніколи ласки батька, зносив, спершу з матір'ю, а потім сам, поневірку і упокорення серед своїх таких людей, бо як пише поет Яків Гудемчук:

"Кому ж потрібен сиротина,
Бездомне, кволеє пташа,
Його нужденная свитина,
Його чужа усім душа?"

("Никифор")

Тож, підрісши, уникав людей, боявся їхнього насміху, не говорив з ними, ставав немовою для посторонніх, нужденним жебраком. І тільки в церкві, на самоті в присутності Божій перероджувався, відчував свою гідність людську. У чарівній красі святих у позолочених рамах ясніла його душа, сприймала рідне мистецтво. Відкривалась йому молитовна містерія прадавньої української церкви. Тоді саме відкрився йому світ мистецтва, заговорив з глибини душі його талант, закликаючи до творчості. І став він вірний цьому закличу на все життя.

Дослідники мистця вважають, що від 1915 р. постійно малював він свої картини святих, ангелів, а згодом пейзажі рідної Лемківщини. Все це на клаптиках паперів, картоників. Роботи не шукав. Примістившись денебудь зі своїм добром, — "картоник, пензель і палітра", — малював, "Увесь в надхненні, у насназі", за висловом поета Я. Гудемчука. На картинах, як відомо, вміщував він себе в різних постатях: святих, єпископів, достойного пана. Може так бачив себе зором душі в мріях, у снах. Цю психічну рису Никифора підхопив поет Я. Гудемчук у вірші "Портрет":

Чий це портрет? Святого? Бога?
Чи не старого пан-отця?
Ні! жоден з них не мав такого
Митцю знайомого лица!

Никифор. Автопортрет.

І коли ще й далі продовжує він малювати, то вкінці "...вдоволений сміється — Себе в портреті він пізнав."

Правдоподібно, Яків Гудемчук перебуваючи в Криниці на відпочинку, мав нагоду спостерігати мистця Никифора. У його поезіях відчуваємо також захоплення красою Лемківщини, яку він називає "вітчиною Никифора". У вірші "Сувенір" згадує поет про пам'ятку з Криниці:

Тож перед виїздом з Криниці
Купив собі я акварель
Митця Никифора. Ялиці
Шумлять на ній на схилах скель.

Церковця ветха на долині,
Вдалі розкинувся курорт.
І осінь ходить в голубині,
Узявши сонячний акорд...

З рядків усміхається до нас осінній пейзаж Лемківщини, а втім, це такий оригінальний і неповторний світ на тисячах картин мистця Никифора. І творив мистець цей світ з насолодою в самоті, як це підкреслено в поета:

Яка безмежна насолода
Створити пензлем власний світ!
Ні труду, мрій тоді не шкода,
Ні в самоті прожитих літ!

Цей дивний, неповторний світ мистця Никифора вперше відкрив для людей український маляр Роман Турин 1930 р. в часі своїх вакацій у Криниці. Осмілений добротою і зацікавленням Турина, Никифор зблизився до нього, радо говорив з ним своїм лемківським діалектом. Посторонні чужі люди уважали його за німого. За почином Р. Турина Асоціація Незалежних Українських Мистців улаштувала у Львові 1938 р. виставку малярів самоуків, і включила 105 картин Ники-

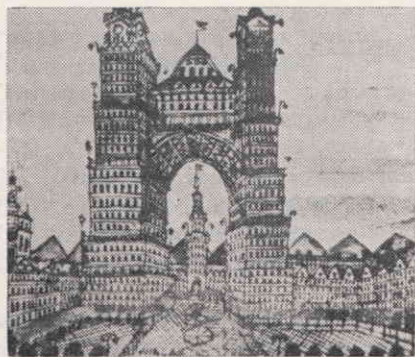
фора. Це був добрий початок, коли зважити, що за життя мистця відбулося 80 виставок його картин, і то не тільки в Україні, але й у Польщі, в Німеччині, взагалі в різних країнах світу. Міжнародна виставка в Римі 1957 р. принесла мистцеві срібну медаль, а дві виставки — в Німеччині 1961 р. і в Парижі 1964 р. — закріпили світову славу Никифора в ділянці наївного мистецтва.

У тих же роках Никифорові довелося пережити трагічні події, страшні часи з усіма лемками, віткою українського народу, коли то уряд Польщі брутально викоринював українців з їхньої прадідної землі, з Лемківщини, руйнував старинні селища, Божі церкви. Людей, що ставили спротив, старих і малих дітей, безжалісно убивали на місцях, а інших розсіяли по Поморю, по Шлезьку. Сотки тисяч згинуло тоді наших людей, що дає привід говорити про новий голокост. Ці жорстокості не минули й мистця Никифора. Кількакратно пішком повертався він назад на свою землю, на свою Лемківщину. Жив у розвалених будинках, неопалених зимою і малював, переживаючи біль за втраченими своїми скарбами — картинами. А втратив їх багато. Обчислюють на 30 тисяч. Та мистець малював — творив далі. Знайшлися тоді й "опікуни", приватні і уряд. Картини його висилили на виставки примітивної творчості. Звичайно з назвою "з Польщі", про мовчучи, чи затемнюючи його національність, хоч усім тим "опікунам" відомо, що творчість Никифора належить тільки до скарбниці української нації. У польській поезії розуміє це добре і глибоко відчуває Є. Герасимович. У своєму вірші "Никифор", зображуючи смерть мистця пише:

Дійде колись краю днів Никифора іконостас
барвистий
заховається колись це руське сонечко поза
холмом кудлатим
ввійдуть у кімнату і плеча торкнувшись
скажуть спить як
а його вже колісницею вогнистою до себе ввіз
Панкратор.

(переклад О. Лапського)

Так оце поет прославляє його, як святого, називає його "руським сонечком".

Никифор. Фантастична архітектура.

"Поки що іде Никифор по криницькій вулиці"
"... і кладе Никифор преспокійно на картинки
краску
здобуваючи у Бога лемків чимраз більше
ласку."

Цей самий поет у віршах — знайдений, Лемківська елегія, Лемківщина — дає картини руїни Лемківщини, уживаючи нашу стару назву — Русь і руський. Зі серця Руси-України, з її давньої культури зродилося мистецтво Никифора в авреолі його трагічного життя.

Не мало перетерпіли й два інші мистці Лемківщини, два брати Мазурики: маляр-різьбар Михайло і різьбар Микола. Їхні твори, їхня спадщина міститься тепер у музеях Кракова, Варшави, Сянока, Лондону в Англії, у Швеції.

Чи про них також писали поети-сучасники, як про Никифора з Криниці Яків Гудемчук і Єжи Герасимович?

Використані матеріали

ГОМІН, Літературна антологія, вид. УСКТ, Варшава, 1964.

Український Календар 1968 р. Вид. Українське Суспільно-культурне Товариство, Варшава.

Вадим Лесич. Никифор з Криниці, вид. "Сучасність", Мюнхен 1971.

Єжи ГАРАСИМОВІЧ

ТРИПТИХ НИКИФОРОВІ З КРИНИЦІ

I

Порожньо в церкві — тут лише сонце й місяць
Лежать на долівці хрестом
Дорогою замість вірних муравлі йдуть до церкви
І живі квіти ростуть у руках святих

Восени дах церкви на вітрі великим
Залопотів і як шуліка хижий у небо злетів
Сьогодні потоком пливають сльози святим
Як світять блискавиці

Взими сніг їх криє білим горностаєм
А цвітом черемхи присипані в травні
І спить лемківський святий, як білий пугач
У дуплі золотої ікони, самотний як палець його
Піднесений угору

II

Скінчився вже грайливий іконостас
Никифорових днів
Зайшло вже руське сонечко
За кудлату гору

Ввійшли у хату,
Діткнули рамени,
Думали — спить,
А його вже на золотім возі
Завіз до себе Панкратор

Боже лемків
у кожусі червонім
На динях церкви золотих
Прийми найкраще слугу свого Никифора
На дзвінниці малій
повній ліхтарів дерев'яних,
Знайди йому кут небесний
в поросі за іконостасом
дай райські фарби
Так просить Тебе іконописець Гарасим.
І пса його Гавку, призорни
яку вкаменували,
І хай як біла ланя
пливе собі вона між хмарами

І хай буде в небі
Никифор веселий і молодий
У квітучім саду
вкраїнських фестинів
Бо такий був за життя веселий
Помічник голярський, але такого не знаємо

І, Боже Великий,
Як з ліхтарем ходитимеш
в темнотях
Знайди десь там матір
Никифора Дровняка
веселу співучу
бо такою була на світі
але такої не знаємо

І хай не ходять з матір'ю
голодні по небі.

III

Ось кладовище
зіллям заросло
вітролом
святого дерева.
Це кладовища лемків
у Злоцькім
у Щавнику
у Лелюхові

Тут сплять на долівці
давно вже спорохнявілій
без хреста над головою
Володимири
Дровняки
Никифори.

(переклад з польської Ольги Бачинської)

Никифор. Стара церква.

Єжи ГАРАСИМОВІЧ

ЗНАЙДЕНИЙ

Лемківський святий із церкви викинутий у траву
сповзає з нього шуба бронзова подерта
ореолом дикий соняшник спалахує йому
і чорна ластівка над ним кружляє вперто

Лілія гущавиною бризнула з його руки
лягли хустки криваві маків деревію
зелень потяглась по патериці до хмарин
крізь кропиву найкращий із світів зоріє

Одягу святковий карамель понищили дощі
від справжніх квітів потьмянів блиск ореолу
так лежить у фіолетній сутіні сливков кущів
обсмалений святий а терня чоток коле

Він лежить де пелюстки жоржин під росами
заснулося у білій бороді ромашок
дощ висвячує рясним кропилом зіллям благодать
знов небо лемківське бринить як повна чаша

(Переклад з польської Остапа Лапського)

Яків ГУДЕМЧУК

НИКИФОР

Легенда і правда

Малі й старі в селі Криниці
При тьмянім світлі каганця
Під шум стривожений ялиці
Сидють легенду про митця.

Як з ранніх років з болем в грудях,
Німою просьбою в очах
Вже хлопчаком ходив по людях
Він із сумою на плечах.

*Кому ж потрібен сиротина,
Бездомне, кволеє пташа,
Його нужденная свитина,
Його чужа усім душа?*

*Хто ж купить всі його малюнки,
І хто повірить в його хист?
Кому потрібні візерунки
Чудних богів, незаних міст?*

*Нужда встромилає гострим клином
Глибоко в душу хлопчака,
А жебранина з часу плином
Сестрою стала юнака.*

*Навіки з нею поріднився
І разом крізь життя побрів.
Малярству вірний залишився
Талановитий примітив.*

*Колись, було, йдучи до міста,
В "Пияльні" мінеральних вод
Уперше стрів я артиста,
Як він в людей просив щедрот.*

*Низького росту. В капелюсі,
Стоїть покірно і чека...
В благальнім погляді і русі
Помітна звичка жебрака.*

*Дрижить рука. Пуста долоня...
І зір притуплений згаса...
Лиш на чолі, на сивих скронях
Мов перла грає піт-роса.*

*Хтось п'ятака подав чванливо. —
Це просто жест, чи співчуття?
Маляр узав його квапливо
І посміхнувся як дитя.*

*Із п'ятаком тим на долоні
Кружляє далі між людьми...
Король митців, хоч не в короні,
Митець-жебрак, хоч без суми.*

СУВЕНІР

*В житті приходить край усьому —
Такий уже химерний світ.
Скінчився відпуск. Час додому —
Прощай Криниця і Бескид!*

*Прощай Никифора вітчизна,
Шумких потоків водограй,
В осіннім сонці гір сивизна —
Краси незайманої край!*

*Хто зна, чи ще колись удасться
Мені в Криниці побувать...
Чи усміхнеться скоро щастя
Бескид удруге оглядать.*

*Тож перед виїздом з Криниці
Купив собі я акварель
Митця Никифора. Ялиці
Шумлять на ній на схилах скель.*

*Церковця ветха у долині,
Вдалі розкинувся курорт,
І осінь ходить в голубіні,
Узявши сонячний акорд...*

О. КУЛЕНКО

ЧАРІВНИЦЯ КЛЯВІШІВ ЮЛІАНА ОСІНЧУК

Українське культурне життя зобов'язане плеяді талановитих і самовідданих особистостей, які, розвиваючи свої обдарування, одночасно збагачують скарбницю української культури. Серед імен, які підносять на вищі щаблі українські мистецькі здобутки — виняткове місце належить молодій піаністці Юліані Осінчук.

Уродженка Нью-Йорку, вона у ранньому віці почала розвивати свої музичні здібності. Одинадцятилітньою студенткою музичної школи в Парижі вона потрапляє на сторінки *Нью-Йорк Таймсу* описом її сенсаційного виступу у Карнегі Голл, де заступала відомого піаніста Жана Касадеуса. Вроджений талант, заохота батьків і її наполегливість запевнили Юліані успіхи навчання і студій в Нью-Йорку, Парижі, Зальцбурзі.

Завершивши свою освіту докторатом престижного музичного заведення США — Джуліард Скул, молода піаністка виступає із самостійними концертами та із відомими симфонічними оркестрами США, Канади і ряду європейських країн. Її виступи належно оцінені рецензіями визначних музичних критиків, що підкреслюють майстерність її виконань, самобутність і своєрідність інтерпретацій музичних творів. Юліана Осінчук завжди намагається популяризувати українську музичну культуру, спричиняючись до ознайомлення відвідувачів концертів із осягами українських композиторів.

Вихованка Пласту, вона приймає активну участь в українському культурно-громадському житті, дає безкоштовні виступи на корисні цілі, бере участь у підтримці мистецьких починів громади.

Донька відомого українського громадського й професійного діяча д-ра Романа Осінчука, Юліана піднесла своєму батькові особливу нагороду з нагоди вручення йому почесного докторату УВУ у місті Мюнхені — фортепіанний концерт із творів Бетговена, Шопена, Ліста, Косенка.

12 листопада м. р. часопис "Джорнал-Ньюз" (Нью-Йорк) приніс рецензію про концерт Юліа-

Юліана Осінчук.

ни Осінчук у одній із місцевих концертних залів, що — "був виповнений веселкою кольоритних звучань і контрастних стилів". Пише рецензент Ралф Блаувелт: "Вона розпочала із "Сонати Фа Мажор" Дмитра Бортнянського — галлантний стиль, що часто нагадував Моцарта. Її блискуча і проста інтерпретація надавали легким мелодіям іскристої життєрадості". ... Виконуючи Людвіга фон Бетговена "Місячну сонату" вона самовпевнено витримала повільний розвиток перших акордів фантазії й обережно пройшла крізь ліричне відображення до завершення."

Розповівши про особливість стилю і техніки гри в інтерпретаціях клясичних творів Шопена і Прокоф'єва, рецензент стверджує "блискучі осяги" піаністки.

При всіх своїх успіхах Юліана Осінчук зберігає скромність українки без натяків на зарозумілість. Зауваживши на минулорічній демонстрації українців у Вашингтоні делегата із Каліфорнії, що налягав на ногу, вона запропонувала нести його транспарент. — "Я також — каліфорнійка!" — жартувала вона, згадуючи свої студії і приятелів у тому штаті.

Перед Юліаною — довгий і творчий життєвий шлях із викликами й труднощами ділянки в якій змагаються непересічні таланти й закулісні впливи. Побажаймо їй — багато успіхів, що одночасно стануть загально-українським здобутком.

Вийшла з друку нова збірка поезій:

Діма

ОСІННЄ МЕРЕЖИВО

Замовляти (ціна 4.00 з пересилкою):

Ms. D. Komilewska
309 East 5th St., New York, N. Y. 10003, U.S.A.

ТОРОНТО ВШАНУВАЛО КОРИФЕЇВ

Дев'яносто років життя — це вік, який завжди шанують з повагою, а зокрема коли людина понад п'ятдесят років присвятила науці, культурі чи мистецтву.

Таких людей в українській громаді не так багато і тому особливої уваги заслуговує вечір присвячений корифеям української сцени Олімпії Добровольській і Йосипові Гірнякові в Торонто, 31-го березня ц. р.

Із портрета роботи О. Василенко-Лур'є, приміщеного на центральному місці сцени у залі УНО, ласкаво глядять надхненні обличчя наших заслужених акторів. Із звукозапису лунають слова Йосипа Гірняка:

"Спасибі Вам, мої друзі працівники сцени, культури і мистецтва, що пам'ятаєте мене і мою дружину і прийшли сьогодні відмітити моє дев'яностоліття і нашу скромну акторську і режисерську працю"...

Слухають голос Гірняка не тільки шанувальники культури з міста Торонто, але також з поза Торонто, які прибули щоб вшанувати заслужених акторів.

У вступному слові колишній актор київського театру імені Ів. Франка Ростислав Василенко сказав: "Тяжкий шлях декому з акторів доводилося в житті долати, а зокрема "березильцям" Лесеві Курбасові, Олімпії Добровольській, Йосипові Гірнякові й іншим, яких доля й досі нам не відома.

Не всім судилося пережити тріскучі морози Сибіру, вижити і продовжувати дальшу творчу працю вже поза межами України на чужині. До цих працівників сцени належать наші корифеї, які так багато зробили для української громади в Європі, Америці і також в Канаді.

Вони з любов'ю глядять зі сцени на своїх вихованців, які сьогодні прийшли з вдячністю згадати їхню акторську і режисерську працю".

Ініціативність людей, що влаштовували вечір, дала добру програму, яку не часто в Торонто можна почути. Проф. Валеріян Ревуцький із Ванкуверу (славіст і театрознавець) зумів так побудувати доповідь із складним життєвим шляхом ювілярів, що вона глибоко залишилася у пам'яті присутніх.

У доповіді перепліталися фрагменти творчих шукань з часу режисури Леся Курбаса, креація сценічних типажів, які полонювали публіку, педагогічні методи праці з молоддю, мистецтво сценічного слова і громадські ділянки, пов'язані з культурним життям української громади.

Ростислав Василенко (тепер директор канадської школи в Оттаві) для урізноманітнення програми підібрав матеріал із гуморесок Остапа Вишні під назвою "Ярмарок". Художнє читання з пам'яті, мусить мати в основі знання законів модуляції міміки, жестів і відчуття для логічного перевтілення.

Професійна театральна освіта Ростислава Василенка і довгі роки праці на сцені дали глядачеві прекрасну картину ярмарку, зразок, як актор може донести до глядача картину читаного.

Його записаний на стрічці виступ може бути доброю лекцією для молоді, як треба працювати над мистецтвом художнього слова.

Прекрасне вокально-музичне доповнення програми дав оперний співак Йосип Гошуляк і піяністка Тетяна Ткаченко — вісім точок на слова Б. Олександрова, Гребінки, Шевченка, Голубця, Олеса і інших, з композиційним оформленням Ю. Фіяли, Лисенка, Вериківського, Людкевича і Гнатишина, Нижанківського і Гайворонського.

У більшості підбір пісень був добрий і цікаво артистом інтерпетований. "Минули літа молодії" і "Чернець" на слова Шевченка, а також "Ой, нагнувся дуб високий" муз. Голубця-Гайворонського були прекрасним зразком вокальної інтерпретації і техніки.

Вдалий вечір з численними привітами (навіть з далекої Австралії) свідчить, що справді любителі української культури вміють вшановувати наших корифеїв і належно оцінювати їхню творчу працю.

Добре було б, щоб подібні вшанування відбулись і в інших місцевостях українського поселення.

Михайло Гава

ВИКОНАННЯ ОПЕРИ Д. БОРТНЯНСЬКОГО В КИЄВІ

Через 206 років після її створення відбулася в Колонній залі Київської філармонії новітня прем'єра опери Дмитра Бортнянського "Алкід". Відродженню в концертному виконанні його твору передували довгі, наполегливі розшуки. Поодинокі фрагменти твору пошастило знайти в Ленінградській публічній бібліотеці, в Національній бібліотеці в Британії та в Конгресовій бібліотеці у Вашингтоні. Так то зібрано повний текст. Концертну прем'єру виконала камерна оркестра філармонії під керівництвом А. Шаросова. Тому 206 років цю оперу поставлено було в театрі Ст. Самуель у Венеції. Алкід — це одне з імен легендарного Геракла.

ДРУГИЙ ВІНОК В ЕДМОНТОНІ

Під такою назвою група українських жінок в Едмонтоні підготувала на День подяки (11-14 жовтня ц. р.) конференцію, присвячену вивченню головних проблем українського жіночого руху за останні 100 років. З доповідачів на конференції уже запрошено Марту Богачевську-Хом'як, Надію Світличну і Мирну Костах.

В рамках "Другого вінка" відбудеться також серія семінарів для всіх зацікавлених у приміщеннях Альбертського університету. За детальними інформаціями можна телефонувати (403) 432-0685 або писати на адресу:

Second Wreath Conference Committee
10443 87 Ave.
Edmonton, Alberta
T6E 2P4

БРАВО ФІЯЛІ!

Для тих, хто любить класичну музику — це було справжнє свято, вечір насолоди і втамування жаги. Не берусь до рецензії самої сьюїти, бо для цього необхідні глибокі знання музикознавця. Хочу сказати одне — я була дуже задоволена і мала один з найприємніших вечорів. Світ музики Ю. Фіяли зачарував не тільки мене одну, бо після концерту я мала нагоду почути багато приємних слів на адресу композитора, що їх висловлювали справжні знавці музики. Стільки приємних слів і похвал давно не було чути на наших сценах.

Бенкет, який розпочався після концерту відкрив Б. Стефанюк, правний радник прем'єра Логіда такими словами:

"Альбертська Провінційна Рада Комітету Українців Канади та Альбертське Товариство для збереження української культури сердечно вітають кожного з Вас, учасників цього вечора в честь визначного українського канадського композитора Юрія Фіяли та першого виконання його композиції "Сьюїта Курилика" Едмонтонською симфонічною оркестрою під мистецьким диригуванням маестра Юрія Майєра.

Я маю честь в імені спонсоруючих організацій, особливо привітати визначних гостей, котрі є присутні між нами на сьогоднішньому святі..."

Голова Провінційної Ради КУК А. Семотюк вітав присутніх і композитора, а також голова Альбертського т-ва для збереження української культури пан Василь Кунда в короткому вступі від щирого серця поздоровив Ю. Фіялу і всіх присутніх з прем'єрою.

До півночі люди "атакували" композитора і мені здається, що він був приємно змучений, але щасливий. Я довго чекала своєї черги, щоб зробити маленьке інтерв'ю. Розмова не була довгою, бо люди ще і ще перебивали нас, поздоровляючи композитора і висловлюючи подяку за принесену насолоду.

Не знаю, скільки було присутніх на цьому вечорі, але зала аудиторії була заповнена людьми різних національностей, які з задоволенням слухали "Сьюїти Курилика" Юрія Фіяли.

Фіяла дуже приємна особа і в його товаристві завжди бажано бути. Шкода, що він не мешкає тут, в Едмонтоні.

На моє запитання, яку музику він більш за все любить? — Фіяла відповів просто — "Добру" — незалежно чи легку, чи класичну, але добру. Ось таку добру музику мали нагоду послухати усі ті, що були на концерті.

Дякуємо цій скромній талановитій людині, за те, що він просто є і творить для нас!

("У.В.")

Христина ШЕРМАН

КОМІСІЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА СФУЖО ЗАПРОШУЄ НА З'ІЗД

Комісія народного мистецтва Світової Федерації Українських Жіночих Організацій влаштовує з'їзд, на який запрошує референток народного мистецтва складових організацій СФУЖО, знавців музейництва, колекціонерів та любителів народного мистецтва.

З'їзд відбудеться в суботу й неділю 29 і 30 червня 1985 р. на оселі Українського Народного Союзу "Союзівка", Кергонксон, Н. Й.

Метою з'їзду буде насвітлення й обговорення проблем, пов'язаних з дослідженням, збереженням і розвитком народної творчості. Цим проблемам присвячується мало уваги та матеріальних засобів і на еміграції і в Україні. У програмі з'їзду запланований ряд доповідей, що дадуть перегляд музеїв і приватних збірок у вільному світі, зацікавлять зокрема молодих людей цією ділянкою мистецтва та познайомлять їх із можливостями студій етнології. Будуть обговорені підручники та джерела для вивчення народного мистецтва.

Крім доповідей буде цікава виставка, яка внесе багато нового у нашу дійсність.

Приїдьте на З'їзд, або вишліть представника (цю) та розкажете про ваш музей чи вашу збірку.

Кошти побуту: 36 дол. за нічліг із прохарчуванням (спільна вечеря, сніданок, полуденок).

Участь зголошувати на адресу Н. Даниленко тел. (609)783-5105

121 HARVARD AVE.
SOMERDALE, N.J. 08083

Побут на Союзівці зголошувати особисто: тел. (914)626-5641

UNA ESTATE Foordmore Rd.
Kerhonkson, N. Y. 12446, U.S.A.

ВІСТІ З УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЮ КАНАДИ

● **Нова референтка зв'язків.** Джанет Гавриш стала нещодавно референткою зв'язків Українського Музею Канади в Саскатуні. Пані Гавриш здобула вищу освіту з українських студій і музики в Саскачеванському університеті. До свого призначення була менажером популярного літнього проєкту Музею 1984 року. Вона також значно спричинилась до видання музейного підручника для вчителів публічних шкіл, які приводять свої класи для познавчання з Музеєм.

● Від 19 квітня до 23 червня відбуватиметься в Музеї у Саскатуні виставка вінніпезького мистця Б. Василичина п. н. "Теми і варіації". Виставка складається з двох серій. Митець Б. Василичин український канадець 4-ої генерації. Він відомий вокаліст, хореограф, архітектор і маляр. За ближчими інформаціями можна телефонувати на такий нумер: 244-3800.

НА АКТУАЛЬНІ ТЕМИ

ЛИСТ ГОЛОВІ Т-ВА ЄВРЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ В ІЗРАЇЛІ ЯКОВУ СУСЛЕНСЬКОМУ

(Друкується скорочено)

Високоповажаний Пане Голово!

Прочитав я 1-2 число бюлетеня "Діалоги"... Сердечно вітаю Вашу ініціативу в організації Товариства Єврейсько-Українських Зв'язків та видання бюлетеня.

У короткому листі не можна широко описати взаємин двох поневолених народів у колишній російській імперії та сучасному СРСР, але постараюся стисло пригадати дещо із взаємин українського і єврейського народів на моїй батьківщині. Поминаючи давньоісторичні події, нагадаю про ближчі до нашого пізнання, зокрема про події в час революції 1917-20 рр. та в період більшовицької влади.

Перше хочу з'ясувати слово "жид", яке за часів більшовизму чомусь стало лайливим, принижуючим, і перед Другою світовою війною за слово "жид" советські суди карали на 3-5 років позбавлення волі. Я й тепер не розумію: чому євреї це слово вважають образливим? Адже слово "жид" прийшло в Україну разом із жидівським народом із Заходу, з Польщі. У Польщі та інших слов'янських народів це слово вживається на означення нації, так як поляк, чех, українець. Я кілька разів зустрічався з колишнім дипломатом УНР д-ром А. Марголіним, і він у розмові вживав слово "жид", у книжці, яку він написав в обороні С. Петлюри, також вживав "жид".

Як нам відомо, міжнаціональну ворожнечу на Україні перед революцією плекали чорносотенці, "істено рускіє люди". Чорносотенці й таємна поліція організували протисейські погроми. Це ж історичний факт, якого заперечити не можна, але в пропагандивній і "науковій" єврейській літературі, зокрема в США — нічого немає про російських погромників та німецьких убивць євреїв, хіба у випадку, коли розкриється прихований нацист, що безпосередньо брав участь у винищенні євреїв... але в цей час у кожній бібліотеці США знайдете книжки, в яких очорнюється український нарід як погромників і антисемітів. Дивна логіка! Якщо український нарід поневолений, не має масових засобів пропаганди, його можна морально нищити.

Єврейська інтелігенція знає правду, знає й те, що українська інтелігенція (якої до революції було мало) боронила євреїв у час чорносотенних погромів. Відомий письменник М. Коцюбинський виступав публічно проти погромів, і в своїй творчості чутливо передав страхіття чорносотен-

"НОВІ ДНІ", травень 1985

них погромів, в оповіданні "Він іде". Ол. Олесь залишив кілька поезій в обороні євреїв, а український вчений, пізніше член уряду УНР Сергій Єфремов ганьбив суддів і царський уряд у газеті "Рада" за судовий процес Бейліса, що його організувала царська охранка 1913 року в Києві. Але в так зв. процесі СВУ 1930 року, який організувала Москва, євреї пописались ганебно — прокурор і слідчі зі шкіри лізли, щоб очорнити українського вченого й патріота Сергія Єфремова.

Л. Українка в своїй творчості багато присвятила єврейській тематиці й боронила євреїв від чорносотенних банд. Перед революцією в обороні євреїв виступав український історик М. Грушевський, а також видавець російськомовного журналу "Украинская жизнь" у Москві Симон Петлюра. Про ці моменти "наукова" єврейська література не згадує, а навпаки — Петлюру називає погромником! Треба, щоб провідна інтелігенція єврейського народу переглянула концепцію стосовно України й українського народу, перечитала публіцистичні твори та накази Симона Петлюри, коли він був головою держави й з тих творів довідається про гуманність Петлюри.

Трудно повірити, щоб соціалістичний уряд України в час національної революції і війни проявляв антисемітські тенденції. До того ж, багато провідних осіб української політики були одружені з євреями — прем'єр Володимир Винниченко, міністер охорони здоров'я Олексій, генерал М. Капустянський, полковник Чорний, письменник Федір Дудко та інші, яких я не міг знати.

Я не заперечую того, що були порушені закони окремими отаманами, які не підлягали урядові УНР; були провокації більшовицької агентури в районах діяльності армії УНР, але де сягала влада уряду й Петлюри, такі порушення карались суворо. Не міг С. Петлюра контролювати великі простори України, де на східних землях господарили більшовики, на півдні денікінці, а на заході поляки. Більше часу уряд України був у русі на залізницях, не мав стабільного поліційного війська, бо це ж була війна й революція.

Для аналогії приведемо свіжі події в Бейруті, де банди арабів-християн вимордували тисячі арабів-мусульман на території, контрольованій ізраїльськими збройними силами. Ці жертви перевищують усі жертви єврейських погромів на Україні в час революції. Чи за бейрутські жертви треба обвинувачувати уряд Ізраїля і Бегіна?

...У 1920 році конармійці Будьонного під час наступу на поляків і петлюрівців напали на містечко Нову Прилуку. Там зовсім не було ворожого війська, але червоноармійці грабили євреїв, убили щось двадцять осіб, переважно молодих дівчат, яких перед тим згвалтували. Про ту подію ніколи не писалось у радянській пресі й напевне пізніше той погром був занесений на рахунок українців і Петлюри.

Коли я був студентом, наш професор Євген Адельгейм (єврей, живе в Києві), розповів про

єврейського письменника з Одеси (на жаль, я забув його ім'я), який написав прекрасний твір з часів громадянської війни, й у тому творі показав грабіжників і вбивців євреїв вояками Будьонного. Той твір советський уряд не дозволив опублікувати.

Прикро, що єврейський нарід адоптував більшовицьку пропаганду супроти українців і С. Петлюри й ширить ту фальшивку в цілому світі. Убивцю Петлюри — Шалому Шварцбарда — євреї прославили національним героєм, а його тлінні останки перевезли на цвинтар героїв Ізраїлю. Невже єврейський народ убивство цивільної людини на вулиці Парижу вважає героїзмом? Припустимо, С. Петлюра був винуватий за погроми на Україні. Єврейство сильне й впливове, особливо на той час у Західному світі, не організувало судовий процес, щоб показати світові "злочини" С. Петлюри й законно осудити його. Як видно з поспішного акту вбивства, євреї не мали доказу на такому процесі, й в догоду більшовицькому імперіялізмові вбили по-бандитськи С. Петлюру.

Недарма основоположник сіонізму, визначний єврейський письменник і журналіст Володимир Жаботинський осудив вчинок Шварцбарда, а перед смертю написав: "...когда я умру, вы можете написать на моей могиле: "Ето бил человек, заключивший соглашение с Петлюрой".

Більшовики розуміли моральну силу С. Петлюри й тому знищили його руками Шварцбарда. Петлюра й мертвий лякає московський імперіялізм. Москва нищить українців уже триста років, а вони живучі. Нація біологічно сильна й ніхто її не знищить! У цей час у самому Радянському Союзі українців є коло 50 мільйонів. Сьогоднішній українець — це не дореволюційний неписьменний селянин. Сучасний українець оволодів науками — інженери, лікарі, агрономи, економісти, письменники, композитори, художники і вчені, воєнні спеціалісти й кваліфіковані фахівці промислових об'єктів.

А тепер, пане Сусленський, розкажу Вам про мій "антисемітизм", який Ви закинули мені на ст. 109 у "Діялозі" за 1983 рік. Коли я вчився на третьому курсі технікуму, мене арештувало киявське ОГПУ (вул. Рози Люксамбург 16). Моїм слідчим був Мугерман. Він обвинувачував мене за участь у СУМі, про який я нічого не знав. Мугерман мучив мене 9 місяців, але не витяг з мене того, чого я не знав. Я сидів у Лук'янівській тюрмі, де нас у камері було постійно 76-80 осіб (за царизму поміщалось там 18 осіб)... Годували нас раз на день — 200 гр. хліба-сурогату та півлітри баланди з гнилих помідорів і тюльки. Мугерман не допустив моїх листів до матері. Я просидів у тюрмі дев'ять місяців у тій самій білизні й одягу. Чи Ви можете уявити, як я виглядав і почувався? Прокурор м. Києва тоді був Батрак, прокурор і мій слідчий були євреї, а тепер, мабуть, вони є національними героями в Ізраїлі, й обвинувачують українців у антисемітизмі.

У 1939 році, коли я вже мав родину, працював у Новоград-Волинську, мене арештувало НКВД і обвинувачували за участь в українській фашистській повстанській армії, якої не існувало. Судила мене спецколегія в м. Житомирі 13 серпня 1939 року по ст. КК 54-10, бо організації не мали підстав пришити. Члени колегії були євреї: Суховій — голова суду, Руюко — прокурор та "оборонець" — Вінарський. І хоч не довели мені антирадянської пропаганди, але милостиво присудили 9 плюс 3 роки. Постанову спецколегії верховний суд УРСР відмінив. Я їздив до верховного суду забрати мої документи, які чекісти взяли в мене під час арешту. Генеральний прокурор Республіки (прізвища не пам'ятаю) був єврей, сказав мені, щоб я повернувся на місце моєї праці, бо він опротестував постанову верховного суду, передав справу на переслідство.

Я не повернувся на попереднє місце праці, виїхав в іншу область і там у селі з трепетом у душі дочекався війни 1941 року. Я вітав початок війни. Так, я вітав гітлерівців, бо думав — це ж Європа, західня культура й азійського терору більше не буде. В короткому часі зорієнтувався, що Гітлер двійняк Сталіна. Я пішов до підпільної ОУН, яка боролась проти гітлеризму й більшовизму, але серед моїх товаришів не було гітлерівців чи поліцаїв, як пише московська шовіністка на ст. 99 вашого "Діалогу". — "как Ви, євреї, могли забити всьо, что они делали при немцах с Вами на Украине... как всех евреев собирали вместе, немцы с овчарками окружали местечко, а расстреливали евреев украинские полицаи".

І на тій же сторінці продовження провокації московської шовіністки: "в 1919 гаду мої родителі жили в Одесе, самі спасли 33 євреїв, спратав їх в своєї квартирі от расправи петлюровцев."

Як бачите, пане Сусленський, провокація шита білими нитками. Ви знаєте, що 1919 року в Одесі були денікінці й французький десант, а не петлюрівці... Серед поліції були окремі вислужники, які могли розстрілювати євреїв і українців. Ви мусите знати, що серед євреїв були кати свого народу в кацетах, так звані "капи", але про них щось я не зустрічав у літературі і євреї про це мовчать. Де ж тоді правда?

У Турбові гебітскомісар Галле присудив українського селянина на кару смерти через повішання за те, що селянин відмовився вислати єдину дочку до Німеччини на працю. Галле оголосив: — Хто добровільно повішає засудженого? — І ту брудну "операцію" виконав українець. Такий українець може вішати й стріляти будь-кого. У Турбівському районі було 60 поліцаїв; їх називали українською поліцією, але вони нічого не мали українського. Уніформа німецька, на головних уборах "свастика", команда також німецька, але й серед них частина була гарних хлопців, які допомагали місцевому населенню, знали хто переховував євреїв, але не видавали. У районі було 40 тисяч населення і хай, припустимо, всі 60 поліцаїв були підлими, то чи

можна за них обвинувачувати 40 тисяч населення, яке було під німецьким терором?...

...Мене арештувало гестапо 13 серпня 1943 року за участь в ОУН. При арешті був комендант поліції Будорацький, присланий німцями в район. Він старався догодити німцям і позривав підлоги в моїй квартирі, шукав зброї. ... До Вашого відому, весною 1943 року гестапо арештувало понад 150 членів ОУН у Вінниці й околицях, 80 осіб зразу розстріляли в П'ятничанському лісі разом з євреями. Більше 60 осіб вивезли в кацет, де вони вимерли. Залишився один студент Вячеслав Стенгач, який з підірваним здоров'ям приїхав до США, але в короткому часі помер у Нью-Джерсі.

У грудні 1943 року наблизився советський фронт до Вінниці і нас, націоналістів, колишнього майора червоної армії Федора Білотченка, молодого хлопця з Літина та автора цих слів, гестапо звільнило. Ми зразу пішли до УПА. Федір Білотченко був убитий в сутичці з німцями в Літинському лісі, а я подався до Галичини й півроку бився з німцями, а пізніше півтора року з більшовиками й аж 1946 року прорвався до Німеччини.

У березні 1944 року більшовики взяли Вінницю і зразу був виданий наказ, щоб усі громадяни Вінниці прийшли до грушевого парку на Підлісній вулиці, ч. 1, де були спільні могили десяти тисяч замордованих робітників і селян, що їх енкаведисти в 1937-39 р.р. розстріляли. Коли прибуло до парку кілька тисяч людей, комісар першого рангу державної безпеки, єврей Раппопорт, зійшов на п'єдестал пам'ятника, що його збудували українці осінню 1943 року на спільній могилі замордованих, і наказав: "Кто есть из родственников здесь заритых врагов советского народа, — десять шагов вперед!" Розуміється, люди виходили нерадо, були серед юрби такі, що випихали "родственников!" наперед. Зібралось коло сто осіб, і комісар Раппопорт дав команду: "По врагам, огоны!" — постріли з кулеметів скосили недомучених німцями людей.

А тепер, пане Сусленський, судіть який я "антисеміт". Висновки: Я не був антисемітом, але живши в советській імперії, бачив євреїв на високих становищах у ГПУ-НКВД, прокуратурі, в армії, в мистецтві й усіх ділянках народного господарства. В мене зроджувалось недовір'я, а то й ворожість до євреїв. Одначе уроджена свідомість переборола в моїй істоті тенденцію реваншу. Я не міг рятувати євреїв у час трагічних подій, але я ніколи не переслідував євреїв. Час змінив ситуацію і тепер євреї й українці в однаковій мірі поневолені в советській імперії, я розумію — в московській імперії.

Здоровий розум диктує не розпалювати ворожнечі між нашими народами, а навпаки — розбудовувати шляхи по яких двигітиме неперервна спільна праця і боротьба наших народів для майбутнього світлого й щасливого життя! Обидва народи мусять пам'ятати, що над ними висить кришавий меч московського імперіялізму. Йдучи

шляхом спільної праці, треба будувати зв'язки в яких не може бути місця, де один народ викорис-товуватиме другий для власної користі.

На закінчення бажаю успіхів у Вашій праці та залишаюсь у повній пошані до Вас.

Данило Міршук

Каліфорнія, 21 листопада 1983 року

Цей лист друкуємо в травні з уваги на важли-вість і актуальність заторкнених у ньому справ. Надрукуємо й відповідь п. Якова Сусленського, як-що її від нього отримаємо. — Ред.

ПРАЦЯ ПРОФ. Т. ГУНЧАКА "С. ПЕТЛЮРА І ЄВРЕЇ"

Українське Історичне Товариство започаткувало видання англомовної серії **Українсько-єврейські студії**. У першому випуску цієї серії появляється студія проф. д-ра Тараса Гунчака **"Симон Петлюра і Євреї: переоцінка"**. Автор аналізує на широкій джерельній базі зв'язки Головного Отамана Симо-на Петлюри із євреями під час розбудови україн-ської державності в 1917-1921 роках. Д-р Тарас Гунчак, професор Рутгерського університету є ви-датним дослідником Східньо-європейської історії, а зокрема джерел до новітньої історії України.

У цьому першому випуску серії буде впрова-дження проф. Л. Винара, окрема секція документів (українських і єврейських) про діяльність Симона Петлюри у зв'язку з погромами на Україні, вибрана бібліографія і індекс імен. Беручи до уваги, що в багатьох наукових і інших виданнях Симон Пет-люра і його ставлення до єврейського населення в Україні представлені необ'єктивно — праця проф. Тараса Гунчака є дуже на часі. Книжка з пересил-кою коштує \$6 (шість доларів). Установи, які скла-дуть добровільний даток на Видавничий Фонд УІТ — одержать видання автоматично. Замовлення з грошовим переказом треба висилати на таку ад-ресу:

UKRAINIAN HISTORICAL ASSOCIATION
P.O. BOX 312
KENT, OHIO 44240 U.S.A.

У Видавництві "Нові дні" ще можна набути книгу

Гелія Снегірєва

"НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ ТА ІНШІ ТВОРИ"

Книга в твердій оправі, має 492 сторінки й багато ілюстрацій. Ціна книги з пересилкою в Канаді 20 кан. доларів, в інших країнах — 20 амер. дол. Замовляйте книгу Г. Снегірє-ва не гаючись.

САТИРА І ГУМОР

СВЕКРУШИНЕ ПРИВІТАННЯ

Довго мріяла я поїхати на Україну. Таки дуже затужила за своїми людьми, за рідними краси-дами, за подругами юних днів та й, ніде правду діти, кортіло познайомитись зі своєю свекрухою, почути з її уст щире подяку за те, що дала щастя її одинакові. Доки ж нам лиш обережними любез-ними листами обмінюватись?

Вкінці зробили спільне родинне рішення: поїду на Україну туристкою. Місяць шила, купувала і чепурилась, щоб гарно виглядати, щоб свекрусі подобатись. І дорогі подарунки всім везла з Ка-нади, і вже дорослу дочку з собою взяла, щоб побачила свою бабусю і Україну, якої ніколи не бачила, лиш нудно набивали їй про неї знання в суботній школі...

Ось наш літак уже щасливо сів у Борисполі, ось вже доторкнулись до рідної землі. Проїшли з пригодами митну перевірку й урешті полегшено зідхнули: привіт тобі, Україно!

Лиш вийшли з митниці, я здалеку пізнала се-ред гурту людей чоловікову маму. Я пізнала її з фотографій, але вона не пізнала мене. Дивилась понад голови всіх, глибоко задумана. Я підходжу до неї, обнімаю її, а вона до мене:

— А ви хто така? Я невістки чекаю з Канади.

— Та я ж і є ваша невістка, Марійка, Миха-сева жінка. Хіба не пізнали з фотографій, які я посилала?

Вона пильно на мене глянула, старечі брови затріпотіли, а тоді вирекла:

— О Боже, та яка ж ти стара! А Михась ще вісімнадцять років не мав, як я його попрощала. Він був такий молоденький, такий красень, всі дівчата за ним бігали...

— Але ж це було понад тридцять п'ять років тому, ма...мо, — намагалась я спокійно сказати, та останнє слово застрягло десь у моїй пересох-лій гортані.

— Бабцю, та я ж уже стільки років маю, як тато мав коли ви його бачили востаннє. Гляньте, кажуть, я на нього подібна навіть, — намагалась виручити мене з халепи донечка.

Старенька схлипувала від зворушення, обійма-ла нас, вибачалася, що вже погано бачить, але помічалось, що ми її не переконали. В її очах Михась назавжди залишиться молоденьким вісім-надцятилітнім красенем.

Ада МУШИНСЬКА

Дорогі читачі,

Коли шлете нам чеки або грошові перекази, по-дайте їх призначення (передплата, пресовий фонд тощо). Бо не завжди нам легко вгадати як Ви бажаєте розділити Ваші гроші.

ВИБИРАЄМОСЬ В ГОСТІ

Збираємось у гості, куди звичайно приходять пишно убрані, вимальовані, напудрені й модерно зачесані дами. Я ж теж не хочу відстати від них, то й сама причепурююсь і розмальовуюсь від самого ранку.

А чоловік уже давно готовий, чекає, крутиться, врешті запитує:

— І чого це ти так довго прибираєшся? Та ж Дон Жуана там не буде.

— Не для Дон Жуана прибираюся, а для дам. Почекай ще хвилину. Ти ж пам'ятаєш, як останньо мені співчували, що я так мізерно виглядаю. "Чи чоловік забороняє їй їсти чи, може, вона переходить уже жіночий вік!" — шукалися. Тож почекай, хай я намалююся.

За кілька хвилин я вийшла з туалетної кімнати впловні собою задоволена:

— Ну, от, я вже й готова. Як же я виглядаю? — питаю, очікуючи тільки однієї відповіді.

А він глянув на мене, зробив квасну міну та й каже цілком недипломатично:

— Виглядаєш так, як артистка Филіс Дилер, а точніше, як пані Х. І тут назвав ім'я особи, відомої в нашому гетто з того, як не слід переступати межу навіть жіночих екстравагантностей.

Такої образи від свого найдорожчого я не очікувала. Не мушу й казати, що в гості цим разом ми не пішли. Видумали якийсь неправдивий "ексюз".

А втім, коли бути об'єктивним, то мушу шепнути на вухо своїм приятелькам: чоловік фактично мав рацію.

Ада Мушинська

ПЕРЕТВОРЕННЯ У ТВАРИН

(євгеніка)

Советський Союз у 21-му столітті: уряд все ще не відповідальний перед виборцями.

Акробат Петро Кормига необачно говорить про це перед колегами. Наступного дня його проторюється в тюрюгу.

Боже, які болі приносить розлука! Молода дружина Варка... дорога, золота, неоціненна... приходить у в'язницю на відвідини.

— Ти візьми ось цю пілюлю, — каже Петрові скрадливо, потай від вартового.

Варка знає про трансмутацію — революційний винахід перетворення у тварин.

В'язень ковтає пілюлю, стає вошею, залазить Варці за рукав, і вони удвох покидають тюремний терен.

Вдома Петро міг би знову прийняти людський образ. Але з обережності він лишається персидським котиком. Лежить на м'якій канапі цілий день, дозволяє себе ласкаво гладити і бадьоро воркоче у присутності Варки. От тільки й біда, що сусідський пес. Цей не любить котів.

Одного гарячого дня Варка забула закрити двері в коридор. Лягавий саме чекав на такий недогляд. Негайно побіг всередину, щоб розправитися з котиком. Та цей не дрімав. Перетворився в лева. Тут же на очах у пса. Пес заскавулів, піджав хвоста і втік з хати.

Цей випадок навів Петра на думку про те, як заробляти гроші. Він придумав новий виступ для Варки. Став слоном і крейдою в хоботі писав на дошці: $2 + 2 = 4$.

Або навіть слово: Харків.

Якщо цирк їхав на гастролі до Києва, там слон писав: Київ. Якщо до Львова, писав: Львів.

Глядачі просто дуріли з захоплення.

В Москві сам голова Верховної Ради прийшов подивитися на славнозвісного слона. Голова ступив на кін і голосно спитав:

— Як звється наше місто?

Слон кивнув головою, розставив вуха і написав:

Москва

— Дуже розумний слон! — похвалив голова, Може він допоможе нам плянувати нову п'ятирічку? Чого в нас не хватає? Що нам ще треба?

Слон покивав головою і написав:

Треба вільні загальні вибори уряду і опозиції

На цю детальну і несподівану відповідь присутні вибухли таким буревісним реготом, що ледве цирковий дах не зірвався з кроків.

Але слонові за це не дали бананів. Як він залишив кін, на нього і на Варку вже чекали гицелі з КГБ.

Урядові чинники винесли рішення: зарізати слона на слонину, а Варку заслати на Північ. Тільки цей вирок не був виконаний. Слон і Варка зникли. Без сліду і виду. Ніхто не знав куди. І хай уже загубилася б маленька, крихітна жіночка, ато цілий слон пропав на тюремному подвір'ї.

Ніхто не звернув уваги на двох сизих голубів, які піднялися над в'язницею і полетіли собі на волю, за кордони Советського Союзу.

Євген ГАРАН

— Пане докторе, огляньте мене і скажіть...

— Вибачте, пані, я ж ветеринар. Ви повинні піти до лікаря загальнолюдських хворіб.

— Не перечте мені, я знаю чому прийшла до вас. Хочу, щоб ви визначили до якої категорії тварин належу я: На роботу мчу, як заяць. Працюю як віл. Ідучи до дому, тягну торби, як осел. Лягаю спати — чую від чоловіка — "посунься, корово". Тож — виясність, будь ласка.

ЗУСТРІЧ З УКРАЇНСЬКИМ "ПРОГРЕСИСТОМ"

Вертаючись з міста домів вулицею Батурст, я завважив праворуч у парку Олександра чимало людей старшого вже віку. Це мене зацікавило і я підійшов до їхнього гурту. Багато жінок були у вишитих українською орнаментикою блузках, декотрі продавали розставлені на столах якісь ручні вироби, а також каву й солодке.

Виявилось що тут о 2-й год. мав розпочатися концерт нібито з нагоди 150-річчя заснування Торонта, з участю українців (прогресистів), росіян і фінів. Тому, що день був дуже гарячий, а трибуна, що на ній мали виступати виконавці немолодого вже віку, була споруджена прямісько на відсонні — концерт зволікався.

Аж раптом підходить до мене якась жінка і намовляє, щоб підписати петицію проти нуклеарної війни. Внедовзі з'являється знов мужчина з такою ж пропозицією, перечислюючи всі небезпеки, що заіснували б у наслідок такої війни. Я йому відповів що для мене не є настільки страшною війна нуклеарна, бо й так раз треба вмерти, як війна дүхова, що ведеться тепер урядом СРСР. Тут я згадав про Олексу Тихого та інших борців, які караються по сов'єтських тюрмах і засланнях тільки за те, що змагаються за свою духовість і то в межах сов'єтської конституції. На це він відповів, що той ще не вродився, щоб усім міг догодити. Відтак запитав чи я вже відвідував Україну по війні. Кажу, що ні.

— А то чому? — здивувався він.

— Побоююсь, що більшовики за мої тяжко запроцьовані гроші ще могли б запроторити мене туди, де Макар телят не пасе...

— То ви напевно великий зрадник?!

— Який там зрадник! "Зрада" моя та, що замість пустити останню кулю собі в скроню, як це велів Сталін, я піддався в німецький полон.

На це він нічого не відповів, але переключившись на лінгвістичну тему заявив: "українські емігранти лають Радянський Союз за те, що в радянській Україні русифікують українську мову, що з азбуки викинуто букву "ї", але того, що українська мова більш засмічена на еміграції — вони чомусь не добачують." Тут він навів декілька прикладів з української преси та радіомовлення. Коли ж я йому відповів, що цієї мовної анархії можна легко позбутися у власній державі, він зо мною вповні погодився. І наприкінці, представившись мені як "Богдан", згадав про свої юнацькі роки в Галичині, як він у 1928 р., в десяту річницю постанови Польщі ще з двома ровесниками підпалив уночі трибуну, на якій вранці мала відбутися релігійно-політична церемонія. За це його чекала велика кара, однак з тої біди його виручив вуйко, материн брат, який, бувши священником, присягнув у суді, що Богдан тої ночі спав удома.

— Так тоді ви були націоналістом. Якже це сталося, що ви так круто повернули в лівий бік?

— Так це було тоді, а тепер воно чомусь змінилося, — відповів Богдан і, поплескавши мене по плечі, відійшов.

Що сталося з його співучасниками саботажу і з чого рамени вони це зробили, чомусь не впало мені на гадку спитати.

А. Л-ський

ЗАХОПЛЕННЮ НЕМАЄ МЕЖ

БЕРНАНОС в одному з своїх романів критикує здивовану людину в церкві, яка бачила довкруги себе захоплені звуками музики Баха обличчя, яка, однак, залишала цього спостерігача нейтральним. Бернанос мав на думці певне (негативне) помічення, але його можна поширити, з чого вийде, що причини для захоплення безмежні, бо, мабуть, — а це, майже зовсім певне, оскільки людей, які взагалі не спосібні хвилюватись, важко знайти чи уявити, — людина, яку музика Баха не торкає, схвилюється при якійсь іншій нагоді.

А все ж таки мене заскочив допис проф. Ю. Шевельова в "Нових днях" (січень 1985) про мистецтво Курилика, а зокрема його в підвищених тонах захоплення творчістю мистця пильного, але з атрибутами *Sonntagsmaler'a*.

Проф. Шевельов, виявляється, бачив значно більше зразків праць Курилика ніж я, але як то кажесться: "яблуко не падає далеко від яблуні", і цих кілька зразків, які я бачив в оригіналі і репродукціях, дозволяють творити думку про маляра: якщо ландшафти Курилика мають часами дозу дотепу (аборти), а його наївні побутові сценки можна ще яко-такто толерувати — розголошена серія "Страстей" є просто безнадійною.

Не знаю скільки варіантів українських "катикизмів" існувало в Галичині, але цей, з якого я учився, був ілюстрований на зразок "Страстей" — погано, поверховно, без будь-якої ідейної і малярської наснаги. Одним словом — банально.

Чи існує можливість, що праці Курилика, які я бачив, були нещасливим добром?

Така можливість, до якоїсь міри, звичайно, існує, я, однак, волю вірити в народню мудрість про яблуко і яблуню...

"Снобів модернізму" і цього разу наділено штовханом і виставлено на посміховисько (як ви відрізняєте їх по виду в музеях і галереях від неснобів, — по якомусь особливому запаху!), складаючи рівночасно заяву довір'я до розумового та інтуїтивного сприймання мистецтва масами (гм!); подібну "увагу" приділив модерністам свого часу

теж п. І. Кошелівця, пишучи в "Сучасності" признання мистцеві Гніздовському.

Я, "запеклий модерніст" (не засліплений: про москохання і розчарування іншим разом), дивуюсь, чому пишучи майже оди традиційно настроєним мистцям, обов'язково "увертюрами" і натяками підривається (без приводу?) престиж мистецтва з новаторськими амбіціями, які від давен-давно стимулювали мистців при шуканні нових вихідних точок!?

Ю. Соловій, січень 1985

ЗАКЛИК УПРАВИ ОПЛДМ

У зв'язку з відзначенням 1000-ліття хрищення Руси-України Головна Управа Об'єднання Працівників Літератури для Дітей і Молоді звертається з проханням до нашого свідомого громадянства, учителів Рідних Шкіл та Курсів Українознавства допомогти морально і матеріально у нашій запланованій праці:

1) Організувати по наших школах Гуртки юних книголюбів, надсилати нам їхні світлини, звідомлення з прочитаних книжок, для розміщення їх у журналах і бюлетенях. Відповідно до числа прочитаних книжок, нагороджуватимем їх новими книжками, а то й передплатами на дитячі журнали;

2) Кожного року в місяці жовтні просимо якнайскоріше влаштовувати СВЯТО КНИЖКИ з участю учнів Рідних шкіл і Курсів українознавства, нагороджуючи їх свіжими виданнями ОПЛДМ;

3) Оголошуємо конкурс на оповідання для дітей на тему хрищення Руси-України;

4) Заплановано приступити до опрацювання і видання АНТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ І ПРОЗИ для дітей і молоді, якої у нас ще немає. Разом з цим візьмемось і за видання необхідних підручників для наших шкіл, без яких нам не обійтися.

Хочемо вірити, що наш провід і наше свідоме громадянство, і, особливо наші фінансові установи, підуть на зустріч нашим потребам, як необхідній передумові для самозбереження нашого майбутнього.

За інформаціями просимо звертатися на адресу:

ASSOCIATION OF UKRAINIAN WRITERS
for Children and Youth
67 Lynn Haven, Toronto, Ont. M6A 2L1

Іван Боднарчук — голова
Олександра Шанта — секретар
Ніна Мудрик-Мриц — мистецький керівник

ЗРОБІТЬ КОРИСНУ ПРИСЛУГУ СВОЇМ
ПРИЯТЕЛЯМ: ПОДАРУЙТЕ ЇМ
ПЕРЕДПЛАТУ ЖУРНАЛУ "НОВІ ДНІ"!

КНИЖКИ БРАТСТВА СВ. ВОЛОДИМИРА

Братство св. Володимира при Українській православної катедральній громаді св. Володимира в Торонто повідомляє, що заходами Братства та Клубу пенсіонерів при Братстві недавно видано книгу "В ОБОРОНІ ВІРИ" том 5-ий, 509 сторінок, з нагоди ювілею тисячоліття ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ. Книга видана на гарному папері, містить в собі 52 світлини і вже появилася в книгарнях. Ціна книги \$12.00 а пересилка \$2.00, разом \$14.00.

Головний редактор книжки — проф. Михайло Олександрович Муха, обкладинка роботи інж. Петра Петренка. З приємністю повідомляємо, що Братство отримало вже багато листів від читачів, з позитивними відгуками на цю книгу.

Маємо також на продаж такі книжки:

- 1) В ОБОРОНІ ВІРИ — том 1-ий, 2-ий, 3-ий і 4-ий — \$2.00 кожний.
- 2) Зібрані твори О. Стефановича — \$3.00.
- 3) Пропам'ятна книга проф. І. Власовського — \$3.00.

Управа Братства просить усіх зацікавлених в набутті вище згаданих книжок, присилати замовлення **тільки** чеками або поштовими переказами на адресу:

St. VOLODYMYR
UKRAINIAN ORTHODOX BROTHERHOOD
404 BATHURST STREET
TORONTO, ONTARIO M5T 2S6, CANADA

НОВИЙ КОНКУРС СУА

Союз Українок Америки, Комісія Фонду ім. Лесі і Петра Ковалевих проголошує ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС на історичну повість або оповідання.

Реченець конкурсу: 31 грудня 1985 р. Твори повинні бути написані на друкарській машинці у трьох примірниках. Допускається до конкурсу теж твори, які вийшли друком у 1985 р. Твори, підписані псевдонімом, повинні мати теж залучену конверту з прізвищем автора.

Також проголошено НАУКОВИЙ ІСТОРИЧНИЙ КОНКУРС на історичну працю (монографію). Темою може бути будь-який відтинок історії України. Рукопис повинен обіймати найменше 100 стор. машинопису, в трьох примірниках. Допускається до конкурсу теж наукові твори, які вийдуть друком у 1986 р.

Реченець конкурсу 31 грудня 1986 р.

Склад обидвох журі й висота нагород будуть проголошені пізніше.

Твори надсилати на адресу:

Ukrainian National Women's League of America
108 Second Avenue
New York, N.Y. 10003 USA

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

СЛ. П. АННА ОЛЕКСІІВНА ДЗЮБЕНКІВНА

В м. Болтоні, Англія, після недовгої недуги відійшла у вічність 7-го лютого 1975 р. визначна українка-патріотка, учасниця Визвольних Змагань АННА ОЛЕКСІІВНА ДЗЮБЕНКІВНА.

Вона народилася в Києві 18 жовтня 1897 р. в родині національно-свідомих батьків, котрі зробили особливо багато в поширенні ідеї Української Православної Церкви в Україні.

Молодою дівчиною на поклик душі Анна вступила до армії Української Народної Республіки та була розвідницею, під іменем Ганусі Юнкер. Заарештована більшовиками, сиділа в тюрмі разом з іншими героїнями Визвольних Змагань, як Маруса Тарасенко, Настя Гудимович, Фросина Кисіль, Марія Урсалова, Наталя Рознотовська, Збага, Рая Винокурова. Багато їх розстріляно в більшовицьких тюрмодах. Ганусі Юнкер вдалося вирватись на волю й працювати далі для свого народу. Виконувала різні роботи в советській дійсності, завжди переслідувана за своє минуле і за свого брата Юрія Дзюбенка, підполковника армії УНР, котрий змушений був емігрувати та жив у Чехословаччині, а потім у США.

Під час II світової війни Анна Олексіївна доглядала своїх батьків і в невідрадних умовах того часу поховала їх у рідному Києві, а сама виїхала на еміграцію в надії зустрітись з братом і жити разом.

Та доля судила залишитись самій.

У січні 1974 року відійшов у вічність брат покійної Юрій, а в квітні того ж року упокоїлась його дружина Марія, похоронена в Ньюарку, США.

В Англії, в м. Болтоні на цвинтарі Овердейл, похована була 14-го лютого 1975 року Анна Олексіївна Дзюбенківна. В останню путь супроводжували її друзі та представники українських організацій, які знали Анну Олексіївну як патріотку, подругу, учительку і добру людину.

Спіть спокійно, дорогі воїни української національної революції. За Ваш труд і любов до України ми, що живемо і віримо в майбутнє України, будемо молитись за Вас. Нехай чужа земля, на котрій зазнали Ви волі й достатку по всіх поневірнях, буде Вам легкою. Вічна Вам пам'ять!

За Т-во Українських Жінок ім. Олени Теліги в Англії **В. Смерека**

ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА МОГИЛУ ВЛ. П. Е. КОНДРАТЮКА

З поминального обіду в пам'ять Ев. Кондратюка на пресовий фонд "Н.Д." склали: по 10 дол. — пп. Діяки, Гриценки, Морози, Мельники, Лозинські, Пушаки і пані А. Міцкевич. Пані Софія Теличин — 5 дол.

Разом \$75 прислала пані М. Кайко.

В ПАМ'ЯТЬ О. ПРОТ. ТАРАСА СЛАВЧЕНКА

Пересилаю пожертву на пресовий фонд "Нових днів" \$25.00 у пам'ять о. прот. Тараса Славченка, колишнього мого студента в Україні... Складаю глибоке співчуття добр. Олені і Синам по втраті дорогої Вам людини, а для нас доброго пастора та визначного культурно-освітнього працівника Канади.

В. Й. П.

А. Степовий, Монреаль

Замість квітів на могили наших рідних складаємо на пресовий фонд Нових днів сто доларів в пам'ять:

**тата Івана ЛИСИХ — помер на засланні (Котлас),
мами Марії ЛИСИХ — померла на Україні,**

брата Антона ЛИСИХ — помер на Україні,

**тата і мамі Андрія і Палажки СТЕПАНЧЕНКО —
померли в Канаді, місто Тандер Бей, Онтаріо.**

**Нехай милосердний Господь оселить ВАС там, де
всі праведники спочивають!**

Юрій і Олена Лисик з родиною

НАУКОВА РАДА ПРИ СКВУ

Наукова Рада при СКВУ відповідає за координацію і репрезентацію українського наукового життя в діаспорі. Наукова Рада також співпрацює з українознавчими і советознавчими науковими центрами американських, канадських і австралійських університетів, які бажають такої співпраці.

На окреме відзначення заслуговує співпраця Н. Ради з Українською науково-дослідною програмою при Іллінойському університеті, яку очолює проф. д-р Дмитра Штогрин. Шляхом взаємного договорення заплановано, починаючи з 1986 року, щорічно відбувати в Іллінойському університеті наукові конференції, присвячені обговоренню окремих ділянок українознавства.

Спільні конференції УНДП при Іллінойському університеті і Наукової Ради при СКВУ спричиняться до кращого розвитку українознавчих студій і дослідів на Заході. Рівночасно обговорюється можливість відбуття загальної наукової конференції в 1987 році, присвяченої 1000-літтю християнської України-Руси. Наукова Рада допомагає науковим установам у відзначенні цього знаменного ювілею, змагаючи до координації і співпраці наукових установ, які планують наукові конференції, публікації тощо.

POSTAGE PAID AT TORONTO

Second Class Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOW! DNI

Box 235, Etobicoke, Ont.
Canada M9C 4V3

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

КАНАДА

О. Лисик, Ошава	\$100.00
М. Шафранюк, Торонто	31.00
П. Божик, Торонто	15.00
Др. Б. Запотович, Торонто	14.00
Е. Юськів, Монреаль	12.00
С. Глушко, Етобіко	10.00
І. Тимошенко, Торонто	10.00
О. Гоменко, Вінніпег	7.00
І. Ганкевич, Монреаль	7.00
К. Кобець, Вотерфорд	7.00
В. Курилів, Торонто	7.00
А. Аксюк, Лонгві	5.00
А. Степовий, Монреаль	4.00
Т. Мацьків, Торонто	4.00
М. Судник, Гайт (Алб.)	2.00
М. Сушко, Гамільтон	2.00
В. Дзюбенко, Ванкувер	2.00
А. Тарнавська, Торонто	2.00
Д. Станченко, Пікерінг	2.00
Н. Кузьменко, Лондон	2.00
С. Дем'яненко, Торонто	2.00

НІМЕЧЧИНА

Е. Момот, Карлсруге	\$10.00
В. Пр. А. Дублянський, Ной Улм	9.00

АНГЛІЯ

В. Смерека, Брандфорд	ф. ст. 10.00
Д. Лосниця, Донфермлайн Файф	7.50
М. Клімніцький, Госфорд Вей	6.00
М. Полюга, Ландау	3.00

США

І. Гречнів, Парк Рідж	\$32.00
С. Добровольський, Брайтон	20.00
П. Форманюк, Лос Анджелес	12.00
В. Лучкан, Сент Пол	10.00
Е. Оношко, Рочестер	7.00
Й. Барнич, Монтерей Парк	7.00
А. Негрійко, Клівленд	7
А. Яцюк, Воррен	5.00
І. Громик, Аурора	5.00
Л. Кушнір, Філадельфія	4.00

С. Терешко, Галіфакс	4.00
Г. Куліченко, Найлс	3.00
С. Вестеровський, С. Баррінгтон	2.00
М. Дубровська, Сілвер Спрінг	2.00
С. Мартюк, Норд Порт	2.00
П. Грицак, Кранфорд	2.00
Г. Гагарин, Джерсі Сіті	2.00
М. Корінь, Йонкерс	2.00
Збірка — поминальний обід по сл. п. Е. Кондра- тюкові, Бостон	75.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Л. Дончук, Філадельфія, США	1
В. Канарейська, Монреаль, Канада	1
І. Халіва, Леонард, США	1
І. Байрачний, Міссіссага, Канада	1

Щире спасибі всім за допомогу і пожертви.

Редакція й адміністрація

У ВИДАВНИЦТВІ "НОВІ ДНІ" МОЖНА КУПИТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Шкільні підручники:

Іван Бережний, УКРАЇНСЬКА МОВА (початкова граматики ч. 1)	\$3.50
--	--------

Петро Волиняк, КУБАНЬ, ЗЕМЛЯ УКРАЇНСЬКА КОЗАЧА	1.00
---	------

Софія Гаєвська, TREASURES OF THE CENTURIES (англійською мовою)	5.00
---	------

І. Баряний, СКЕЛЬКА	10.00
---------------------	-------

Dmytro Chub, THIS IS AUSTRALIA (англ. мовою)	3.50
---	------

Dmytro Chub, WEST OF MOSKOW (англ. мовою)	6.50
--	------

Дм. Чуб, В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ	6.50
------------------------------	------

В твердій оправі, з пересилкою:

Гелій Снегірьов, НАБОЇ ДЛЯ РОЗ- СТРІЛУ	20.00
---	-------

Петро Волиняк, ПОГОВОРИМО ВІД- ВЕРТО, вибрані твори	14.00
--	-------

Григорій Костюк, ВОЛОДИМИР ВИННИ- ЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА, досліді, критика.	14.00
---	-------